

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

Religiózní cestovní ruch. Cesta svatého Jakuba

Bakalářská práce

Autor: Josef Soukup

Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Odborný konzultant: prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně s použitím uvedené literatury a dalších odborných zdrojů.

V Hradci Králové dne: 30. 04. 2020

Josef Soukup

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce prof. RNDr. Josefovi Zelenkovi, CSc. za metodické vedení práce a poskytnuté cenné rady. Dále bych rád poděkoval všem respondentům, kteří byli ochotni vyplnit můj dotazník.

Anotace

Název: Religiózní cestovní ruch. Cesta svatého Jakuba

Tato bakalářská práce je zaměřena na religiózní cestovní ruch, konkrétně na cestu svatého Jakuba. Absolvovaným úsekem této pouti je cesta vedoucí z Porta do Santiago de Compostela. Cílem pouti bylo získat poznatky o poutnících putujících na této pouti a jejich motivacích. Bakalářská práce vychází z vlastních poznatků získaných na cestě, ale i výsledků dotazníkového šetření a rozhovorů s poutníky. Teoretická část bakalářské práce je rozdělena do dvou částí založených na literární rešerši. Součástí teoretické části jsou položené a zodpovězené předpokládané otázky, vztahující se k pouti svatého Jakuba. Praktická část analyzuje data získaná z dotazníkového šetření a polostrukturovaných rozhovorů. Získané poznatky z dotazníkového šetření a rozhovorů jsou shrnuty v příslušné kapitole.

Klíčová slova

Religiózní cestovní ruch, náboženství, spiritualita, poutnictví, poutní místa, svatý Jakub

Annotation

Title: Religious tourism. The Pilgrim's Route (Way of St. James)

The Bachelor Thesis is focused on Religious Tourism and the Way of St. James. It was necessary to walk this path from Porto to Santiago de Compostela. The aim of the paper was to gain the information about pilgrims and their motivations to walk this type of path. The Bachelor thesis consists of findings obtained during the pilgrimage as well as results collected from quantitative questionnaires and interviews with pilgrims. Theoretical part of the paper is divided into two parts based on literature research. Presented and answered hypothetical questions about the Way of St James are included in this part of the paper. Practical part of the paper is analysing data obtained from

quantitative questionnaires and semi-structured interviews. Results obtained are presented in particular chapter.

Key words

Religious tourism, religion, spirituality, pilgrimage, religious sites, St James

Obsah

1	Úvod	8
2	Cíl práce a metodika zpracování	9
2.1	Cíl práce	9
2.2	Metodika zpracování	9
2.3	Základní výzkumné otázky a hypotézy.....	9
2.4	Sběr informací, průběh šetření a výzkumu.....	11
3	Teoretická část.....	13
3.1	Religiózní turismus	13
3.1.1	Náboženství.....	13
3.1.2	Spiritualita	17
3.1.3	Věřící a nevěřící	18
3.1.4	Historie křesťanství	18
3.1.5	Významné náboženské postavy.....	19
3.2	Význam symbolů poutních cest.....	21
3.2.1	Poutní místa	21
3.2.2	Náboženské pouti.....	23
4	Praktická část	25
4.1.1	Historie svatojakubské pouti.....	25
4.1.2	Symbyly svatojakubské pouti.....	27
4.1.3	Poutnické dokumenty.....	29
4.1.4	Poutnictví dnes.....	30
4.2	Zkoumaná oblast.....	31
4.3	Charakteristika respondentů	31
4.4	Pozorování, další poznatky	44
5	Shrnutí výsledků	45
6	Závěry a doporučení	47

7	Zdroje.....	48
8	Přílohy.....	51
8.1	Polo-strukturované rozhovory s poutníky a majitelem poutnické ubytovny	51
8.2	Případová studie – poznatky získané vlastním pozorováním.....	53

1 Úvod

Putování je fenomén provázející lidskou společnost od počátku. Podstata putování se však v průběhu věků měnila. Pravecí lidé v dávných dobách putovali za kořistí, aby své tlupě zajistili obživu, ošacení i materiál na stavbu přístřeší. Nedílnou součástí putování je také pastevectví. Antičtí učenci vyhledávali vážené učitele, aby rozšířili své znalosti. Armády křižovaly napříč kontinenty, aby zajistily svým vladařům nová území, suroviny a bohatství.

Jednou z forem putování je také náboženský cestovní ruch, který je v dnešní době stále více populární a vztahuje se k návštěvě významných náboženských památek. Počátky této formy cestovního ruchu se vztahují ke vzniku prvních náboženství. Lidé navštěvovali místa, kde působili světci, kteří vykonali něco zázračného. Navštěvovali také místa, kde byly jejich ostatky uloženy.

Světová náboženství nabízejí řadu náboženských poutí. Ty se vztahují k nejvýznamnějším osobnostem daného náboženství, ale také k těm méně významným. Lidé však neputovali pouze na světoznámá poutní místa, ale často navštěvovali i místa ve svém okolí. Pro křesťanství je jednou z nejznámějších poutních cest Camino de Santiago neboli Svatojakubská cesta. Ta dostala svůj název po jednom ze dvanácti Ježíšových apoštolů.

Každým rokem se na svatojakubskou cestu vypraví stále více poutníků, jejichž cílem je navštívit katedrálu v Santiagu de Compostela. Existuje řada cest, po kterých se poutníci mohou vydat. Způsoby putování i motivace poutníků se různí, avšak cíl je pro všechny stejný.

2 Cíl práce a metodika zpracování

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zanalyzovat poznatky o poutnících a jejich motivacích pro vykonání svatojakubské cesty a doporučit námět dalšího možného šetření.

2.2 Metodika zpracování

Teoretická část bakalářské práce vychází z informací získaných literární rešerší. Informace jsou rozděleny do jednotlivých kapitol. Kapitola Religiózní turismus shrnuje základní informace o tomto druhu cestovního ruchu. Dále je tato kapitola rozšířena o bližší pohled na problematiku náboženství, spiritualitu, věřící i nevěřící a historii křesťanství. Uvedené podkapitoly poskytují doplňující informace k jednotlivým tématům.

Kapitola Význam symbolů poutních cest poskytuje informace o problematice poutních míst a také přibližuje pohled na současné poutnictví.

Praktická část je vytvořena na základě dat, která byla získána od poutníků jdoucích svatojakubskou cestu. Tato část je doplněna o ukázkou rozhovorů získaných od poutníků a majitele poutnické ubytovny. V příloze této práce je také případová studie tvořená vlastními poznatky získanými na svatojakubské cestě.

Některé informace uvedené v bakalářské práci bez citací vycházejí ze všeobecných poznatků a také z poznatků získaných studiem na Univerzitě Hradec Králové.

2.3 Základní výzkumné otázky a hypotézy

Získat odpovědi na položené výzkumné otázky je nezbytné pro dosažení cíle bakalářské práce. Tyto otázky jsou součástí teoretické části. Pro získání odpovědí na tyto otázky bylo využito dotazníkové šetření. Polostrukturované rozhovory byly využity jako doplňující materiál rozšiřující některé otázky.

1. Jací lidé se vydávají na svatojakubskou cestu?

Na tuto otázku bude odpověď zjištěna pomocí dotazníkového šetření.

2. *Ze kterých zemí poutníci pocházejí?*

Na tuto otázku bude odpověď zjištěna dotazníkovým šetřením.

3. *Co tyto lidi motivuje podniknout svatojakubskou cestu?*

Odpověď na tuto otázku objasní rozhovory a dotazníkové šetření.

4. *Podnikli poutníci jiné náboženské pouti?*

Tato otázka bude zodpovězena pomocí dotazníkového šetření a také rozhovorů.

5. *Jaké způsoby ubytování poutníci preferují?*

Otázka bude zodpovězena pomocí dotazníkového šetření a rozhovorů.

6. *Jakým způsobem poutníci putují?*

Odpověď na tuto otázku bude zjištěna pomocí rozhovorů a dotazníkového šetření.

Následující hypotézy ukazují předpokládané výsledky pro dotazníkové šetření.

H1: Poutníci putující do Santiaga de Compostela jsou především mladí lidé.

Hypotéza je založena na předpokladu, že svatojakubská cesta je fyzicky značně náročná pro starší obyvatele. Hypotéza byla ověřována z dat získaných dotazníkovým šetřením.

H2: Svatojakubští poutníci pocházejí z různých zemí po celém světě.

Hypotéza je založena na všeobecném povědomí o svatojakubské cestě a zároveň velkém počtu věřících, kteří se hlásí ke křesťanskému náboženství. Hypotéza byla ověřována z dat získaných dotazníkovým šetřením.

H3: Poutníci se vydávají na svatojakubskou pouť převážně kvůli hlubokému duchovnímu zážitku.

Tato hypotéza je založena na jednom z prvotních významů svatojakubské pouti. Hypotéza byla ověřována pomocí dat získaných dotazníkovým šetřením. Tato data byla doplněna poznatky získanými polostrukturovaným rozhovorem.

H4: Kromě svatojakubské cesty podnikla přibližně polovina respondentů také jinou náboženskou pouť.

Předpokladem pro tuto hypotézu je narůstající zájem o náboženské pouti. Hypotéza byla ověřována pomocí dat získaných dotazníkovým šetřením. Tato data byla doplněna poznatky získanými polostrukturovaným rozhovorem.

H5: Většina poutníků na svatojakubské cestě preferuje poutnické ubytovny.

Základem této hypotézy je předpoklad, že většina poutníků na svatojakubské cestě využívá speciálně vytvořený druh ubytování. Hypotéza byla ověřována z dat, jež byla získána dotazníkovým šetřením. Tato data byla doplněna poznatky získanými polostrukturovaným rozhovorem.

H6: Většina svatojakubských poutníků putuje pěšky.

Tato hypotéza je založena na původní myšlence náboženského způsobu putování. Hypotéza byla ověřována z dat získaných dotazníkovým šetřením. Tato data byla doplněna poznatky získanými polostrukturovaným rozhovorem.

2.4 Sběr informací, průběh šetření a výzkumu

Podkladem pro kvantitativní šetření byly dotazníky, které byly rozdávány poutníkům v průběhu putování do Santiaga de Compostela. Pro získání rozšiřujících informací byly s poutníky a majitelem ubytovny provedeny celkem tři rozhovory.

Dotazník, uvedený v příloze, je rozdělen tak, aby nejprve mapoval základní všeobecné informace o poutnících. Následně je zaměřen na zjištění, ze kterých zdrojů poutníci čerpali informace o svatojakubské cestě a co bylo jejich motivací, aby tuto pouť vykonali. Příložený dotazník dále zjišťuje délku přípravy poutníků na cestu, nezbytné věci pro přípravu a jak poutníci vnímají nákladnost cesty. Další částí dotazníku je zjištění, zda poutníci podnikli i jiné náboženské pouti a po kolikáté jdou svatojakubskou cestu. Následná část se zaměřuje na otázku, kde poutníci započali svou pouť, jestli mají v plánu ujít celou svatojakubskou cestu, jaký druh ubytování preferují a jakým způsobem putují.

Rozhovory byly vedeny se dvěma poutníky a jedním majitelem poutnické ubytovny. Rozhovory vedené s poutníky detailněji rozebíraly otázky uvedené v dotazníku. Rozhovor s majitelem poutnické ubytovny byl zaměřen na důvody, proč se majitel rozhodl založit si poutnickou ubytovnu.

3 Teoretická část

3.1 Religiózní turismus

Pojem religiózní cestovní ruch je, jak uvádějí Zelenka a Pásková (2012, s. 488), chápán jako vykonávání poutí s náboženskou tematikou či cestování za náboženskými obřady. Podle nich tato forma cestovního ruchu v širším pojetí zahrnuje také návštěvu různých religiózních památek, jakými jsou na příklad hřbitovy, kostely, katedrály a jiná významná poutní místa.

Religiózní cestovní ruch je dle Bidžan-Gekićové a kol. (2019, s. 78) jednou z nejstarších forem cestovního ruchu vůbec. Uvádějí, že k samotnému rozvoji religiózního cestovního ruchu docházelo díky většímu povědomí lidí o světě. Jak dodávají, lidé mohli navštěvovat cizí místa, poznávat a přejímat aspekty cizích kultur a zároveň blíže poznávat realitu kolem sebe. Podle jejich názoru tím rozvíjeli svou spiritualitu a sebepoznání. Toto odvětví cestovního ruchu považují v současné době za nejrychleji se rozvíjející.

Silným aspektem religiózního cestovního ruchu je podle nich příležitost odstraňovat kulturní bariéry. Jejich názorem je, že díky tomu mohou vznikat pomyslné mosty mezi lidmi, komunitami i národy.

Za velké lákadlo pro turisty a důvod návštěvy cizích zemí považují Bidžan-Gekićová a kol. (2019, s. 79) náboženství. Podotýkají však, že turisté očekávají přizpůsobení náboženského turismu celosvětovému turismu. Zdůrazňují ale, že tím v podstatě náboženské památky ztrácejí svůj primární účel.

Mezi účastníky religiózního turismu tak mohou být zařazeni všichni lidé, kteří navštěvují poutní místa za nějakým účelem, nehledě na jejich víru. Člověk tedy nemusí být nutně věřícím, aby se mohl podílet na religiózním cestovním ruchu, avšak ne všechna místa jsou pro nevěřící přístupná.

3.1.1 Náboženství

Říčan (2007, s. 33) vnímá pojem náboženství jako rozmanitý, historicky proměnlivý fenomén. Podle něj se však tento pojem může lišit v jednotlivých kulturách a společnostech. Zastává názor, že si lidé mohou volit duchovní cesty, na které se vydají. Dodává také, že lidé mohou vyznávat různá náboženství, nehledě na jejich věk či životní úděl.

Nezbytnou součástí náboženství je podle něj vztah věřícího k tomu, co považuje za boha, nejvyšší hodnotu nebo nejvyšší normu. Zdůrazňuje, že vůči této autoritě pak věřící cítí závazek a také této autoritě plně důvěřuje.

3.1.1.1 Původ náboženství

Za jeden z nástrojů, jak se smířit s vlastní smrtelností, považuje Coogan (1999, s. 6) víru. Mezi projevy náboženské činnosti řadí duchovní praktiky, pohřební rituály jeskynní malby a vyřezávané sošky. Dodává také, že se jedná o nezbytné aspekty, které jsou důležité pro vznik různých kultur starověku. Tyto aspekty také podle něj mění u jednotlivých kultur pohled na konec lidské existence.

Určení pevného bodu, ve kterém začala náboženství existovat, není dle Coogana (1999, s. 8) úplně možné. Za problém považuje vývoj jednotlivých náboženství a jednotlivých kultur. Písemné prameny také nepovažuje za věrohodné zdroje informací. Zde vidí hlavní problém v tom, že tyto prameny mohly být vytvořeny později. Za určitý společný jmenovatel vzniku víry pro buddhismus, islám a křesťanství, považuje uctívanou osobu. Zastává názor, že život takovéto osoby je možné do určité míry určit.

3.1.1.2 Typologie náboženství

Kmenová náboženství

Těmto náboženstvím bylo podle Rabana (2002, s. 31) v minulosti neprávem přiřazováno přívěsko primitivní nebo přírodní. Do této kategorie řadí náboženské systémy skupin, kmenů i národů. Zdůrazňuje však, že tato náboženství nevytvořila státy, nemají písmo, nemají chrámy a souvislou mytologii. Za další podmínku považuje odlišné vnímání současnosti. Uvádí, že tato náboženství existují i v dnešní době. Setkat se s jejich čistou podobou však považuje za stále těžší. Můžeme se s nimi setkat například v Jižní Americe a nitru Afriky, jak dodává.

Zastává názor, že moderní člověk se stále více setkává s tzv. synkretizovanou formou. Ta je podle něj nečistá a náboženské zvyky v ní přežívají jako pověsti, pohádky či folklór. Dále zdůrazňuje, že tyto formy jsou ovlivněny nějakým světovým náboženstvím nebo sekularizací. Naději vidí ve snaze těchto náboženství nalézt v posledních letech ztracenou identitu.

Národní náboženství

Pro tuto kategorii je podle něj specifická znalost písma nebo jeho přijetí během vývoje onoho národu. Za další podmínku uvádí vytvoření určité podoby států. Pro tuto kategorii náboženství považuje za důležitou ucelenou koncepci mýtů a stavění chrámů.

Teistická náboženství

Bůh, jakožto nejvyšší stvořitel, je typickým aspektem pro tuto kategorii náboženství, jak uvádí Raban (2002, s. 72). Takovéto entitě je podle něj také vše podřízeno. Sem řadí křesťanství, islám, židovství a zoroastrismus.

Polyteistická náboženství

Pro tuto kategorii náboženství je typické mnohobožství, jak uvádí Raban (2002, s. 38). Dodává, že jednotliví bohové zastávají jednotlivé funkce. Řadí sem mezopotámské, asýrijské, babylónské, egyptské, řecké, římské, indické, keltské, galské, germánské a severské náboženství.

Karmanové systémy

Pro karmanové systémy je specifické nahrazování božské entity kosmickým zákonem, jak uvádí Raban (2002, s. 65). Zdůrazňuje, že takovému zákonu jsou pak všichni podřízeni. Zahnuje sem buddhismus, konfucianismus, džinismus a taoismus.

Šamanismus

Termín úzce spojovaný s náboženstvím je i šamanismus. Ten je však podle Harnera (2010, s. 13) mylně pokládán za náboženství. Harner (2010 s. 13, 15) považuje šamanismus za techniku léčení. Dodává, že praktikující šaman je díky této technice schopen vstoupit do změněného stavu vědomí. Dále uvádí, že zde pak pátrá po vědomostech, které mu pomohou vyléčit pacienta.

3.1.1.3 Přístup člověka k náboženství

V jednotlivých kulturách přistupovali lidé odlišně k tomu, co považovali za náboženství. Pro staré Řeky byla důležitou součástí života příroda, jak uvádí Langleyová (2000, s. 12). Ti podle ní přiřazovali vrcholky hor bohům, za kterými lidé šplhali. Dále

zdůrazňuje, že významné byly také stromy, jeskyně, prameny, studánky i moře. Dodává, že každá část přírody byla spojována s nějakým božstvem.

Také pro severoamerické indiány byla příroda nedílnou součástí jejich existence, jak zmiňují Freke a Renault (2000, s. 60). Podle nich s ní byli pevně spojeni a každou její část považovali za posvátnou. Dodávají, že Velký Duch promlouval k místním obyvatelům skrze všechny věci, které příroda vytvořila.

Křesťanské pojetí přístupu k náboženství vnímá Raban (2002, s. 4) jako bázeň boží. Tuto bázeň však nepovažuje za strach z něčeho neznámého. Vnímá ji jako obavu, aby člověk svým konáním neporušil vztah, který si vytváří vůči Bohu.

Myšlenka podrobení se Bohu je podle Coogana (1999, s. 90) charakteristická pro islám. Zastává názor, že proto je slovo islám často s tímto pojmem spojováno. Dále dodává, že věřící by měl být poslušný vůli Boha myslí i tělem.

Náboženství vystavěné na karmanovém systému spojuje Raban (2002, s. 65) se vztahem člověka vůči vlastnímu jednání. Tento člověk se podle něj nemusí zodpovídat žádné vyšší bytosti, ale je si vědom případného prohřešku za porušení karmických zákonů.

Pro hinduistickou tradici je prvním přístupem k vysvobození poznání, že lidská duše je božská a tudíž totožná s nejvyšší bytostí, jak uvádí Coogan (1999, s. 144). Za druhý přístup považuje oddání se daného člověka vůči nejvyšší bytosti a spoléhání se na milost této nejvyšší bytosti. Hinduistická tradice dále uznává cestu konání dobrých skutků, jak uvádí. Podle něj se také daný jedinec nebojí trestu a nedoufá v pochvalu za své konání. Dle jeho názoru tímto způsobem myšlení dosahuje daný člověk trvajícího míru. Cesta poznání může dle Coogana (1999, s. 145) díky získané moudrosti pomoci člověku zničit minulou karmu. Jako nejoblíbenější cestu uvádí cestu oddanosti, kdy Pán nakonec svému následovníku smaže špatnou karmu a odpustí hříchy, kterých se dopustil.

3.1.1.4 Posmrtný život

Každý si jistě v průběhu svého života položil otázku, co se s ním stane po smrti. Různá náboženství nabízejí různé pohledy na tuto problematiku.

Staří Egypťané věřili v posmrtný život. Své zesnulé mumifikovali, aby tak duše zesnulých měly místo, kam se mohou vrátit, jak uvádí Langleyová (2000, s. 10). Kouzelné předměty měly podle ní zajistit duším poklidný průchod podsvětím a jídlo bylo zase vkládáno proto, kdyby jej mrtví po smrti potřebovali.

Pro severoamerické indiány představovala dle Frekeho a Renaulta (2000, s. 10) smrt odchod, který je ovlivněn tím, jak daný jedinec žil. Pokud podle nich daná osoba obstála v životních zkouškách a odcházela z tohoto světa usmířená, mohla se vrátit do jednoty s vesmírným celkem. Pokud však neobstála v těchto zkouškách, byla nucena prožít si další život, jak uvádějí. Křesťané věří ve věčný život, který nastane po smrti, jak zmiňuje Coogan (1999, s. 84).

Podle Coogana (1999, s. 118) pohlížejí islamisté na smrt jako na návrat k Bohu, který je pro ně jediným Stvořitelem a zároveň zdrojem všeho. Přijdou tak o svůj dočasný život na zemi, jak dodává. Pro buddhistickou, hinduistickou a džinistickou tradici vidí Coogan (1999, s. 144) společný jmenovatel v podobě neustálých cyklů rození se a umírání. Podotýká však, že každé z těchto náboženství se liší ve způsobu, jak dosáhnout vysvobození z tohoto cyklu.

3.1.2 Spiritualita

Rozdíl mezi spiritualitou a náboženstvím je dle Frekeho a Renaulta (2000, s. 11) v tom, že zatímco náboženství je institucí vytvořenou lidmi a řízenou lidmi, tak spiritualita je dána člověku od Stvořitele. Ten je navíc, jak dodávají, v různých kulturách různě zpodobňován a nazýván, avšak jedná se o stále stejnou entitu. Termín spiritualita je Hacklovou a Kebzou (2014, s. 121) chápán jako duchovní rovina člověka, která přesahuje bytí jednotlivce a pro jejíž naplnění má každý jedinec vlastní potřeby.

Kontrast mezi spiritualitou a náboženstvím je však Marciniakem a kol. (2019, s. 645) vymezen ve způsobu pojetí, kdy spiritualita je prožívána jedincem a je jeho vlastní záležitostí. Oproti tomu vidí autoři náboženství jako instituci vyžadující konkrétní způsob učení se a vykonávání rituálů. Dalším rozdílem je podle nich to, že spiritualita bývá pojena s novým, spontánním, neformálním nebo autentickým zážitkem, zatímco náboženství bývá často spojeno se zastaralostí, emočním chladem a přílišnou formálností.

Spiritualita, na rozdíl od náboženství, není svazována dogmaty, jak zmiňují Freke a Renault (2000, s. 42). Podle nich se jedná o duchovní prožitek jedince, který může prožít kterákoli lidská bytost, nehledě na víru, kterou vyznává či nevyznává. Se spiritualitou souvisí také porozumění božské podstaty. Zatímco křesťanství vidí Boha jako bytost existující mimo tento svět, pro severoamerické indiány znamenal kontakt s Velkým Duchem součást každodenního života, jak dodávají autoři. Dále uvádějí, že jeho přítomnost vnímali skrze projevy přírody.

3.1.3 Věřící a nevěřící

Dnešní společnost má tu výhodu, že si ve většině případů může sama rozhodnout, jestli se přikloní k některému z náboženství, vytvoří si nějaké vlastní nebo se vzdá víry úplně. Fialová a Nešpor (2018, s. 205) však poukazují na stále klesající zájem o náboženství u evropských obyvatel v porovnání se zbytkem světa, kde dochází k rostoucímu zájmu o náboženství. Dle nich je víra typická spíše pro ženy, dále starší obyvatele, méně vzdělané obyvatele a obyvatele malých obcí. Zájem o religiozitu podle nich nezvýšilo ani zvýraznění menšinových náboženství a náboženství imigrantů.

Převážná část obyvatel Evropy je, jak uvádějí Fialová a Nešpor (2018, s. 206), stále považována za členy křesťanských církví, avšak pouze pasivně, neboť pro tyto členy je spojujícím prvkem lhostejnost vůči náboženství. Zájem o tradiční křesťanskou víru také vytlačují nová nebo netradiční náboženství, která, i když v malé míře, nahrazují víru současnou, jak zmiňují Fialová a Nešpor (2018, s. 208).

Svatojakubská cesta však není poutí vyhrazenou striktně pro křesťanské věřící. Na cestu se mohou vydat lidé jiných vyznání či nevěřící, pokud budou respektovat místní tradice a zvyky. Tito poutníci mohou během své cesty navštívit řadu náboženských památek, a dokonce se podílet na mších. Jednou z nejznámějších mší svatojakubské cesty je mše v katedrále v Santiagu de Compostela, kde během obřadu mniši rozhoupávají obrovské kadidlo zavěšené od stropu až k zemi. Na tomto obřadu se mohou podílet věřící lidé, stejně tak jako ateisté.

3.1.4 Historie křesťanství

Vývoj křesťanství započal po smrti Ježíše Krista, kdy Ježíšovi stoupenci začali hlásat jeho učení, jak uvádí Coogan (1999, s. 54). Prvním národem, který přijal Ježíše za svého spasitele, byli podle Coogana (1999, s. 60) palestiniští Židé. Dodává, že k výrazné změně došlo v době, kdy se křesťanství začalo šířit i mimo židovský národ mezi „pohany“.

Coogan (1999, s. 60) zmiňuje, že jedním z prvních lidí, kteří formulovali křesťanskou teologii tak, aby se lišila od židovské praxe a zákona, byl Saul z Tarsu. Ten se podle něj obrátil na víru poté, co se mu zjevil Ježíš. Dodává, že Saul z Tarsu působil nejen v Řecku, ale také v Malé Asii. Jednou z překážek raného křesťanství byl rozpor se zákonem, který, jak uvádí Coogan (1999, s. 60), vyžadoval přinášet oběti řecko-římským

bohům a považovat římského císaře za boha. Z tohoto důvodu byli podle něj příslušníci křesťanství prohlašováni za vlastizrádce a častokrát umučeni k smrti, což však působilo i jako propagace křesťanství.

Zásadní změna pro křesťanství přišla dle Coogana (1999, s. 60) vydáním Milánského dekretu císařem Konstantinem roku 313, jenž zajišťoval toleranci všech náboženství. Dále dodává, že roku 392 bylo křesťanství prohlášeno Theodosiusem I. za jediné náboženství říše. Ranné období křesťanské víry označuje Coogan (1999, s. 61), za patristické z důvodu ustanovení biskupů. Ti podle něj působili jako duchovní vůdci křesťanských obcí v Římě, Antiochii, Jeruzalémě, Alexandrii a Konstantinopoli. Jejich díla pomáhala formulovat křesťanské učení a myšlenky, jak uvádí. Dále zmiňuje, že jedním z těchto mužů byl významný biskup z Hippa, který působil v severní Africe.

Organizační systém Feudálních států západní Evropy ve středověku spatřuje Coogan (1999, s. 61) ve třech hlavních složkách, a sice v církvi, monarchii a aristokracii. Tato kombinace však podle něj vytvářela rozpory vedoucí k dohodě, kdy věci v otázce dočasného charakteru řešil vladař a věci duchovní papež. Toto vyústilo, jak dále uvádí, v pozdější rozkol mezi západním a východním křesťanstvím. Od roku 1095 byla západní verze křesťanství šířena křižáky, což mělo dle Coogana (1999, s. 61) za cíl osvobodit Svatou zemi od muslimů. Toto působení mezi oběma národy přineslo podle Coogana (1999, s. 62) kontakt se zapomenutými tradicemi filosofů starověkého Řecka.

3.1.5 Významné náboženské postavy

Mezi významné náboženské osobnosti se v jednotlivých náboženstvích zařazují postavy, které často prožily nebo vykonaly něco zázračného. Každé náboženství má jednu nebo více významných náboženských postav, které se vztahují k nejdůležitějším aspektům onoho náboženství, a dále řadu méně významných osob.

Pro judaisty je ústřední postavou Mojžíš, jak uvádí Coogan (1999, s. 36). Ten byl podle něj vybrán Bohem, aby vyvedl Izraelity ze zajetí v Egyptě, zpečetil s Izraelem dohodu a na základě toho předal Izraelitům boží přikázání. Křesťané uznávají Ježíše Krista coby spasitele a vykupitele lidstva, který se obětoval, aby vykoupil hříchy lidí. Islamisté vidí v proroku Mohamedovi Božího posla nebo Proroka, kterému se dle Coogana (1999, s. 90) dostalo Božích zjevení. Ta jsou známá jako Korán. Jsou považována za neměnná a podle něj se jedná o přímé slovo Boží. Gautamu Siddhárthu nepovažuje Coogan (1999, s. 164) za prvního, kdo dosáhl osvícení, avšak je s tímto pojmem nejčastěji

spojován. I když je tedy nazýván Buddhou, samotné slovo buddha není považováno za jméno, ale za titul, jak zmiňuje.

3.1.5.1 Svatý Jakub

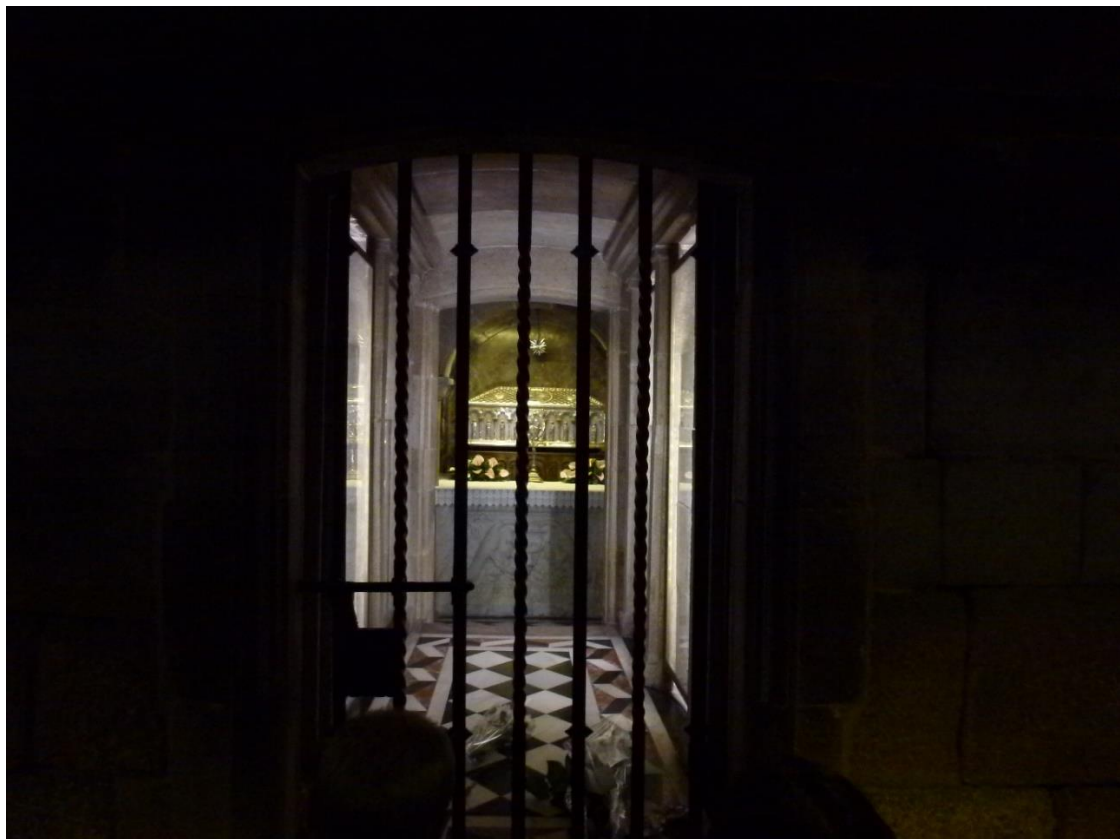
Důležitou postavou svatojakubské cesty je svatý Jakub, který byl jedním z dvanácti apoštolů Ježíše Krista. Jak uvádí Douglas Scotti (2015, s. 12), svatý Jakub se narodil ve městě Betsaidě v Galileji a působil jako rybář na tamním jezeře. Jakub byl podle něho, společně s bratrem Janem povolán Ježíšem, aby se stali jeho učedníky. Dle legendy se vydal šířit evangelium na přání Krista právě do Španělska, které bylo v tehdejší době považováno za samotný „konec světa“, jak zmiňují Škvárová a Škvárová (2008, s. 7). Po návratu do Jeruzaléma byl podle nich popraven králem Herodesem. Dále zmiňují, že v legendě se Jakobovi učedníci rozhodli světcovy ostatky dopravit zpět do Španělska.

Rok, kdy byl Jakub popraven, se v různých publikacích liší. Na příklad Válková (2009, s. 7) uvádí, že byl sťat kolem roku 41 n. l., zatímco Škvárová a Škvárová (2008, s. 7) se přiklánějí k roku 44 n. l. Součástí legendy, kterou uvádí i Válková (2009, s. 7), měli navíc Jakobovi učedníci dopravit světcovy ostatky do Španělska již v roce 44 n. l., tedy ve stejný rok, kdy byl dle Škvárové a Škvárové (2008, s. 7) popraven.

Válková (2009, s. 7) považuje za pravděpodobnější tajný převoz Jakobových ostatků z Jeruzaléma do Palestiny kolem roku 550. Odtud byly podle ní dále převezeny do Zaragozy a po vpádu muslimů do Galicie. Ostatky svatého Jakuba, jejichž současnou podobu zachycuje obrázek č. 1, upadly v zapomnění do roku 813 n. l., kdy podle Válkové (2009, s. 7) poustevník Pelayo dostal vidění o zvláštní záři nad lesem a o tomto vidění informoval kněze Teodomira z biskupství Iria Flavia. Dále uvádí, že Teodomir v místě záře údajně objevil ostatky svatého Jakuba a dvou jeho učedníků. Místo, kde byly ostatky nalezeny, dostalo název Campus Stellae (Hvězdné pole). Zde nechal král Alfons II. postavit baziliku, jak tvrdí Válková (2009, s. 8). Později zde podle ní vznikla i katedrála a město na konec dostalo název Santiago de Compostela, tedy San Tiago (Svatý Jakub) z Hvězdného pole. Současnou podobu ostatků svatého Jakuba zachycuje obrázek číslo 1.

Svatý Jakub získává své přízvisko Matamoros (Maurobijec) díky legendě o bitvě u Clavija, kde se měl údajně zjevit a pomoci Španělům vyhrát téměř ztracenou bitvu nad muslimy, jak zmiňují Škvárová a Škvárová (2008, s. 7). Dle nich měl být dále patronem rekonkvisty, tedy boje za znovudobytí Iberského poloostrova.

Svatý Jakub bývá podle Douglase Scottiho (2015, s. 15) zobrazován buď jako apoštol, bosý, nesoucí v podpaží evangelium, a oděný do tuniky nebo jako poutník se širokým kloboukem s mušlí, holí v ruce a tykvicí na ni připevněnou. Případně je zachycen jako bojovník v bílé zbroji, na bílém koni a třímající meč.

Obrázek č. 1: Ostatky svatého Jakuba (foto: Josef Soukup)

3.2 Význam symbolů poutních cest

3.2.1 Poutní místa

Vznik poutních míst a délka jejich existence se dle Holubové (2019, s. 61) liší na základě toho, za jakým účelem vznikla. Podle ní tak historický význam poutních míst může být spjat s nějakou osobou, věcí nebo prostředím. Dále uvádí, že nejvíce evropských poutních míst bylo zasvěcováno buď Panně Marii, nebo pašijím Kristovým. Mezi méně zasvěcovaná místa řadí ta, která jsou zasvěcená svaté Anně, Nejsvětější Trojici, Čtrnácti svatým pomocníkům, Andělu Strážnému, českým zemským patronům a dále světcům.

Poutní místa nabízejí dnešnímu uspěchanému světu nejen duchovní povznesení, jak uvádějí Mihola a kol. (2010, s. 9), ale jsou také mnohdy ozdobou krajiny díky mistrnému architektonickému zpracování. Hrozbou pro poutní místa se dle Hrona (2017, s. 135)

stává stále se rozvíjející turismus, který přetváří poutní místa na turistická. Příkladem náboženství, které oficiálně neuznává poutní místa, je judaismus, jak uvádí Coogan (1999, s. 42). Podle něj však judaističtí poutníci navštěvují hroby biblických osobností a jedním z nejslavnějších poutních míst judaistů je Zed' nářků. Poutní místa se však nevztahují pouze k věřícím a víře, jak uvádí Hall a kol (2018, s. 715). Dle nich mohou poutníci putovat k působištím významných osobností, jako na příklad k domovu Elvise Presleyho ve Spojených státech amerických. Dále sem řadí místa spojená s temným turismem, kam patří na příklad bojiště u Waterloo a jiná tragická místa.

3.2.1.1 Významná poutní místa ve Španělsku

Španělsko svým návštěvníkům nabízí řadu významných památek. Velká řada z nich je propojena svatojakubskou cestou vedoucí nejen okolo věhlasných katedrál, ale také malých kostelíků, hřbitovů a jiných nábožensky zajímavých míst. Obrázky číslo 2 a 3 zachycují vnější podobu katedrály v Santiagu de Compostela v letech 2017 a 2019. V roce 2017 probíhala rekonstrukce exteriéru katedrály a v roce 2019 zase rekonstrukce interiéru katedrály.

Obrázek č. 2: Katedrála v Santiagu de Compostela rok 2017 (foto: Josef Soukup)

Obrázek č. 3: Katedrála v Santiagu de Compostela rok 2019 (foto: Josef Soukup)

3.2.2 Náboženské pouti

Putování provází člověka odpradávná, jak zmiňuje Dibelková (2004, s. 5). Řemeslníci, jako na příklad tovaryši, měli za cíl zdokonalit své řemeslo, proto se podle ní vydávali na poutě do cizích zemí. Pro sochaře a malíře znamenala návštěva cizích zemí především možnost setkat se s mistry svého řemesla, dodává. Jako nejčastější důvod putování však uvádí návštěvu poutních míst. Poutní cesta je dle Zelenky (2012, s. 434,435) chápána jako návštěva svatých míst věřícími buď v jejich rodné zemi, nebo v zahraničí. Může být vykonávána jednotlivci, stejně tak jako masami lidí.

Význam slova pout' se podle Schnellové (2013, s. 890) měnil v průběhu věků a kultur. Jako příklad uvádí sumerského krále Gilgameše, který putoval na nespočet míst, když hledal věčný život. Starověcí Egypťané zase podnikali pouti nejen, aby uctili bohy, ale cílem pouti bylo bavit zúčastněné, jak uvádí autorka. Křesťanské pouti však podle ní byly spojeny s očistou, pokáním, uctíváním a léčením. Avšak i v těchto dobách lákaly poutníky více světské tužby, jako například touha po dobrodružství, touha objevovat a bavit se.

Putování za ostatky světců, případně návštěva svatých míst nejsou tématem, které by se týkalo pouze křesťanů. Například pro vyznavače islámu jsou významnými poutními místy města Mekka a Medína a islámští věřící by se měli do Mekky alespoň jednou za život

podívat. Důvodem návštěvy právě těchto míst je pro ně dle Coogana (1999, s. 94, 95) víra v to, že v Mekce se Proroku Mohamedovi dostalo řady Božích zjevení. Později byl podle nich nucen přesídlit do Medíny kvůli pronásledování. Pro vyznavače buddhistické tradice je zase významným místem město Bódhgaja, kde, jak uvádí Coogan (1999, s. 188), dosáhl Siddhártha Gautama svého procitnutí.

Pro křesťanskou tradici, jak uvádí Mihola a kol. (2010, s. 7), byla nejvýznamnějším místem Svatá země. Podle nich však pro středověké poutníky představoval Řím s ostatky apoštolů sv. Petra a sv. Pavla také velice důležité putovní místo. Zmiňují, že jedním z důvodů oblíbenosti tohoto místa byla možnost získat od papeže zvláštní milost. Za třetí nejvýznamnější poutní cestu pro Evropany považují pouť do Santiaga de Compostela. Dále dodávají, že středověcí poutníci během svých cest na tato vzdálená místa navštěvovali i řadu dalších míst, která ležela po cestě. Sem řadí na příklad Loreto, Altötting, Chartres, Tours, Einsiedeln Trevír, Cáchy a další místa.

Účelem duchovní puti bylo dle jejich názoru posvěcení života, duchovní obohacení, ale i vykoupení za spáchané hříchy. Zázraky v podobě různých uzdravení a podobně, hrály, podle Miholy a kol. (2010, s. 8), důležitou roli, neboť díky nim se lidé s podobnými nemocemi rozhodli také vydat na pouť. Poutníci tak často navštěvovali místa přilehlá k poutním areálům, kde se nacházely zázračné studánky a prameny a hojně využívali těchto vod k léčebným účelům, jak zmiňují. Dále zdůrazňují, že důležitou součástí pobytu na poutním místě byla návštěva bohoslužeb, vykonání svaté zpovědi a přistoupení ke svatému přijímání. Také dodávají, že tyto prožitky pak ještě násobily kazatelské schopnosti duchovních.

Mihola a kol. (2010, s. 7) usuzují, že většina poutníků tehdy putovala pěšky a naboso, což se týkalo také vladařů a církevních hodnostářů. Ti však podle nich absolvovali pouze část cesty pěšky. Shodují se, že poutnický oděv se skládal z dlouhého pláště s kápí, klobouku, mošny, hole, láhve s vodou, růžence a poutnického odznaku. Poutníci také měli být podle nich obdařeni ochrannými právy, která je chránila před nebezpečím. Přístřeší nacházeli poutníci podle nich nejdříve v kláštorech, později v hospicích a noclehárnách. Vyvrcholením pouti pak byla možnost poklonit se ostatkům světce a moci se jich nebo nějaké relikvie dotknout, jak dodávají. Poutníci si často kupovali různé upomínkové předměty, jak uvádí Mihola a kol. (2010, s. 8), v podobě růženců, svatých obrázků, obrazů a jiných předmětů.

4 Praktická část

4.1.1 Historie svatojakubské pouti

Nález hrobu svatého Jakuba byl dle Škvárové a Škvárové (2008, s. 7) důležitým momentem v boji proti okupaci země muslimy. Podle nich viděli francouzští mniši z kláštera Cluny v kultu svatého Jakuba příležitost, která by jim poskytla možnost, jak upevnit sílu křesťanství v zemi. Z tohoto důvodu usuzují, že vyzývali křesťany k pouti, která jim měla, po splnění, nabídnout odpustky v plné hodnotě. Za první poutní cestu pokládá Douglas Scotti (2015, s. 14) tzv. Camino Primitivo, po které poutníci přicházeli stezkou z Francie, vedoucí rovnoběžně se severním pobřežím Španělska a to poutníky chránilo před vpády Maurů Kantabrijské pohoří.

Důležitost ostatků svatého Jakuba nabývá na významu ve 12. století, kdy, jak uvádějí Škvárová a Škvárová (2008, s. 7), došlo k obsazení Jeruzaléma Turky a pouť ke svatému hrobu se tak stala vysoce nebezpečnou. Válková (2009, s. 11) však dodává, že i cesta do Santiaga byla do jisté míry nebezpečná, neboť i zde na poutníky mohlo čekat nebezpečí v podobě vlků, divokých psů a podobně.

I když se podle Válkové (2009, s. 11) vzhled poutníků zprvu nijak nelišil od ostatních poutních, později se poutníci začali cestě více a více přizpůsobovat. Škvárová a Škvárová (2008, s. 8) zmiňují, že kromě poutníků vykonávali pouť také tzv. zástupní poutníci, kteří šli pouť za někoho, kdo nemohl. Na pouť byli vysíláni také hříšníci v okovech. Vzhled dávného svatojakubského poutníka připomíná obrázek číslo 4.

Za nejstaršího knižního průvodce považuje Válková (2009, s. 12, 13) knihu *Liber Peregrinationis*, která je součástí díla *Codex Calixtinus*. Byla vydána přibližně v roce 1160 a jejím autorem byl nejspíše francouzský mnich Aymeric Picaud. Významná století pro rozvoj poutnictví ve Španělsku byla od 11. do 13., kdy, jak uvádí Válková (2009, s. 11), se podél poutních cest začali objevovat řemeslníci, obchodníci, vznikaly nové osady, stavěly se cesty a vladaři nabízeli osadníkům, přinášejícím do liduprázdných oblastí peníze, různá privilegia.

Naopak 15. století považují Škvárová a Škvárová (2008, s. 8) za úpadek poutnictví, kdy došlo k vyhnání Arabů ze Španělska, skončila tak Rekonkvista a tím i hlavní důvod vykonávání poutí. Posun však vidí v novém druhu poutníků, kteří se začali objevovat. Jako příklad uvádějí rytíře toužící po dobrodružství, obchodníky hledající partnery a

kriminálníky, kteří sem byli posíláni v podobě trestu. Dle jejich názoru navíc musely být ostatky svätce ukryty před piráty roku 1588.

Vznik protestantství byl jedním z dalších důvodů snížení zájmu poutníků, jak doplňují Škvárová a Škvárová (2008, s. 8). Podle těch pak za další úpadek mohla španělská inkvizice a válka ve Francii. Kult svätého Jakuba byl v 17. století zastíněn kultem Terezy Avilské. Za definitivní tečku za putováním do Španělska považují napoleonské války. Znovuobjevení ostatků svätého Jakuba spojují s rokem 1879. Ověření pravosti těchto ostatků však spojují až s rokem 1884, kdy jejich pravost potvrdil papež Leo XIII bulou Deus Omnipotens.

Cesta do Santiaga zažila znovuzrození v roce 1987, kdy byla španělskou vládou, katolickou církví a radou Evropy vyhlášena jako celoevropské kulturní dědictví, jak uvádějí Škvárová a Škvárová (2008, s. 8), a zároveň v roce 1989, kdy papež Jan Pavel II. navštívil Santiago. Pole nich byla tato událost tak významná, že vedla nejen k novému zájmu o putování, ale také k obnově infrastruktury pro poutníky.

Obrázek č. 4: Socha reprezentující dávného svatojakubského poutníka (foto: Josef Soukup)

4.1.2 Symboly svatojakubské pouti

Hřebenatka

Symbol mušle hřebenatky je pro svatojakubskou cestu jedním z nejtýpčtějších a během pouti se objevuje v různých podobách. Mnozí poutníci si na své batohy zavěšují přívěsky s touto mušlí, které jsou k zakoupení v poutnických kancelářích, obchodech, případně některých kostelech. Žlutá hřebenatka v modrém poli se využívá jako značka. Značí cestu k Santiagu de Compostela.

Jak uvádí Douglas Scotti (2015, s. 20), pokud si v dřívějších dobách někdo donesl hřebenatku domů, dokazoval tím, že došel na „finis terrae“, tedy konec světa, neboť právě hřebenatku je možné nalézt na plážích Atlantiku. Symbol této mušle, jako součást značení, je zobrazen na obrázku číslo 5.

Obrázek č. 5: Příklad značení svatojakubské cesty (foto: Josef Soukup)

La Flecha Amarilla

Jedná se o žlutou šipku ukazující cestu. Používá se jako doplněk hřebenatkového značení. Dle Douglase Scottiho (2015, s. 20) proslavil tento způsob značení kněz z O Cebreira v roce 1984, když dostal od místních dělníků plechovku žluté barvy. Tato šipka je zobrazena na obrázku číslo 5.

Mojones

Kamenné sloupky doplněné žlutou hřebenatkou v modrém poli, které ukazují vzdálenost od Santiaga de Compostela. Příklad tohoto sloupku je zobrazen na obrázku číslo 6.

Obrázek č. 6: Nultý kilometr ve Fisteře (foto: Josef Soukup)

Svatojakubský kříž

Tento obrazec červeného kříže se špičatým spodkem bývá nejčastěji k vidění na některých poutnických přívěscích s hřebenatkou. Podle Douglase Scottiho (2015, s. 21) jde o symbol rytířského řádu založeného v roce 1170, ze kterého později vznikl řád svatojakubských rytířů a který působí dodnes.

4.1.3 Poutnické dokumenty

Credencial

Důležitým dokumentem dnešního poutníka je credencial. Jde o list tvrdého papíru složeného do harmoniky, do něhož každý poutník dostává razítko s datem v každém místě, kde přespí. Zvláště v ubytovnách pro poutníky je tento dokument vyžadován jako důkaz, že daná osoba je poutníkem a má tedy nárok na nocleh v poutnické ubytovně. Poutníci mohou zakoupit credenciály ve větších španělských městech, některých kostelech, ubytovnách, kancelářích pro poutníky, ale někdy také ve své rodné zemi.

Sello

Pojmem sello jsou označována také poutnická razítka, která poutník dostává v poutnických ubytovnách. Tato razítka mohou být bohatě zdobená či obyčejná a liší se také jejich velikostí. Razítka také mohou obsahovat obrázek něčeho, co je pro danou část země typické. Poutníci mohou do svých credenciálů získat i razítka z různých náboženských budov, které jsou mnohdy během dne pro poutníky otevřeny, dále například z kaváren a také od pouličních umělců, kteří mnohdy nějakým způsobem zpestřují méně atraktivní části poutě.

Compostela

Pokud poutníci úspěšně dokončí pouť do Santiaga de Compostela, mohou si v Oficině del Peregrino, nacházející se nedaleko katedrály, zažádat o dokument s potvrzením. Podmínkou pro získání tohoto dokumentu je ujít pěšky nejméně 100 km, případně dvojnásobek, pokud poutník cestuje na kole.

Fisterrana

Jak uvádí Douglas Scotti (2015, s. 23) jde o certifikát, který mohou poutníci získat, pokud ve své pouti pokračují k mysu ve Fisteře.

Muxiana

Tento certifikát mohou dle Douglase Scottiho (2015, s. 23) získat poutníci v Muxii.

4.1.4 Poutnictví dnes

Současní poutníci se od těch středověkých ve značné míře liší. Dříve byl za poutníka označován člověk, který podnikl duchovní cestu, při které navštěvoval poutní místa, jak uvádí Hall a kol. (2018, s. 715). Dnešní pohled na poutníky však podle nich zahrnuje hledání vlastní identity a sebeuvědomění také na místech, která nejsou označována jako poutní. Zatímco středověcí poutníci museli putovat tradičním poutnickým způsobem, tedy po svých nebo na zvířeti již ze své domoviny, současní poutníci mohou využít moderní dopravní prostředky. Jeden z důvodů, proč mezi poutníky roste zájem o putování, vidí Mihola a kol. (2010, s. 9) v možnosti využít právě těchto dopravních prostředků. Současní poutníci tak mají možnost dopravit se do vybraného místa, odkud po sléze putují již tradičním způsobem. Oficiální způsoby putování jsou pěšky, na kole nebo na zvířeti.

Dnešní poutníci také mohou využít řadu moderních technologií. Díky chytrým telefonům mají tak po ruce nejen mapu, ale také možnost komunikovat s ostatními poutníky či svou rodinou skrze sociální sítě a v neposlední řadě mají možnost zavolat si pomoc, pokud by se jim něco stalo.

Důležitou součástí vybavení současného poutníka jdoucího svatojakubskou cestu je batoh nebo krosna. Velikost tohoto zavazadla záleží na vzdálenosti, kterou chce daný poutník urazit, a také na ročním období. Poutníci s sebou nosí většinou spacák, protože řada poutnických ubytoven nabízí pouze holé lůžko. Dle ročního období jsou poutníci vybaveni vhodným oblečením a zpravidla s sebou nosí i nějaké náhradní. Někteří poutníci s sebou nosí i náhradní pár bot. Nezbytnou součástí vybavení poutníka je lahev s vodou. Vodu si mohou poutníci zdarma doplnit u některých pítek k tomu určených. Poutnické ubytovny většinou poskytují kuchyňku, aby si poutníci mohli uvařit nějaké jídlo. V neposlední řadě se poutníci musejí chránit před nepřízní počasí. Ochranné pomůcky jsou pro ně nezbytnou součástí. Obrázek číslo 7 zobrazuje podobu současného poutníka.

Motivací pro dnešní poutníky je podle Halla a kol. (2018, s. 715) hledání vlastní identity, určitého sebeuvědomění, nějakého vyššího smyslu a duchovní zážitek. Všechny tyto potřeby se snaží věřící i nevěřící poutníci nalézt na náboženských, ale i nenáboženských místech, jak uvádějí.

Obrázek č. 7: Vzhled současného poutníka (foto: Josef Soukup)

4.2 Zkoumaná oblast

Zkoumanou oblastí byla svatojakubská cesta, která vede z Porta do Santiago de Compostela. Dotazníkové šetření tedy probíhalo nejen během této cesty, ale také v samotném Santiagu de Compostela.

4.3 Charakteristika respondentů

Distribuce dotazníků poutníkům probíhala osobním kontaktem s poutníky na svatojakubské cestě. Celkový počet dotázaných poutníků činil 114 lidí. Respondenti byli vybíráni náhodným způsobem. Cílem nebylo vybrat nějakou konkrétní skupinu respondentů, ale pokusit se získat všeobecný přehled o poutnících. U otázky číslo 4 mohli poutníci zvolit více než jednu odpověď. Někteří z nich tak učinili a celkový počet získaných odpovědí činí 204 odpovědí. Stejně tak u otázky číslo 5 mohli zvolit více odpovědí. Celkový počet získaných odpovědí je 294. U této otázky tedy poutníci volili podstatně více

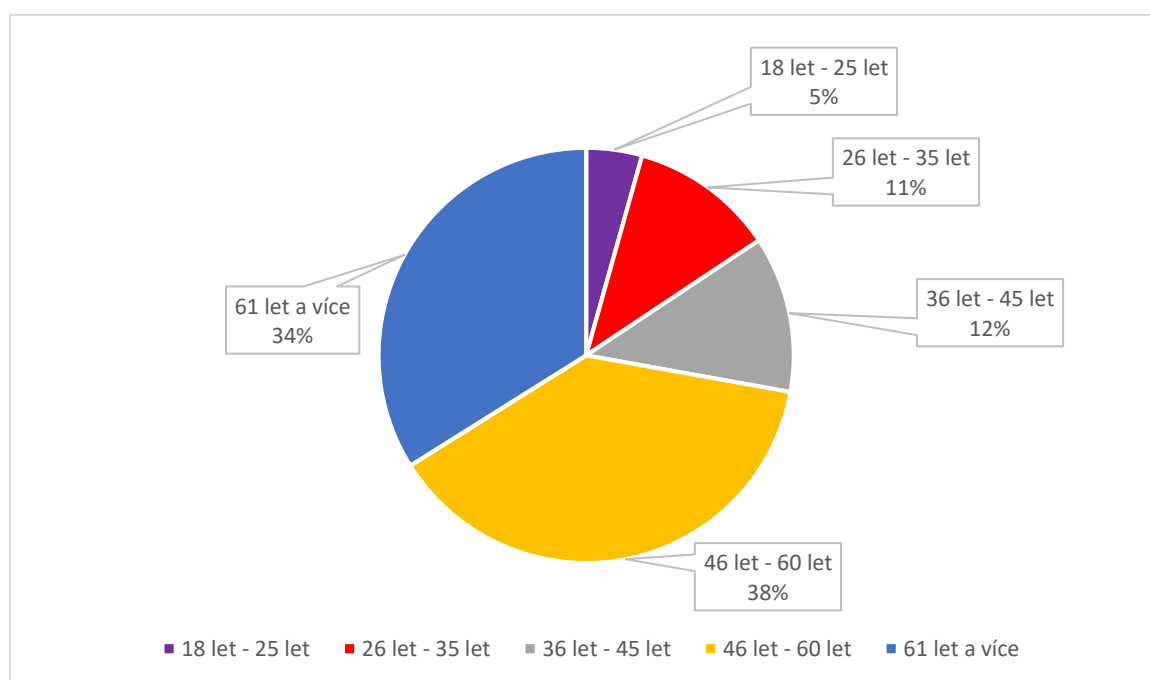
odpovědí. Poslední otázkou, ve které mohli poutníci volit více předem stanovených odpovědí, byla otázka číslo 14. Celkový počet odpovědí u této otázky byl 179. Jednalo se tedy o nejméně volený počet dalších možností mezi poutníky.

Otázka č. 1:

Pohlaví oslovených poutníků

Z dat získaných dotazníkovým šetřením vyplynulo, že dvě třetiny oslovených respondentů tvořily ženy. Dotazovaných mužů byla pouze jedna třetina.

Otázka č. 2:

Graf č. 1: Věková kategorie respondentů (vlastní zpracování)

Více než polovina oslovených respondentů byla starší 46 šesti let. Lidé v rozmezí 26 až 45 let tvořili necelou čtvrtinu respondentů. Nejmenší množství dotázaných pak zastupovali lidé mladší 25 let. Navíc nikdo z oslovených respondentů nebyl nezletilý. Třetina všech oslovených respondentů byla starší 60 let. Z těchto výsledků je možné usuzovat, že svatojakubská cesta není fyzicky příliš náročná, neboť se na ni mohou vydat lidé jakéhokoli věku.

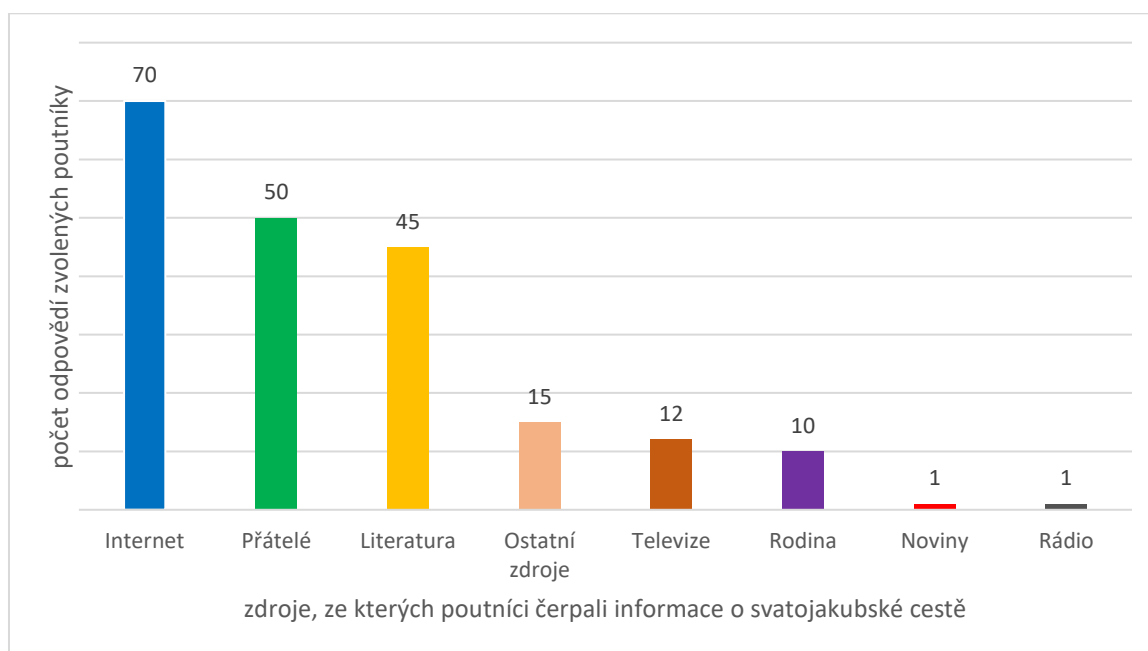

Otázka č. 3:**Tabulka č. 1: Země, ze kterých poutníci pocházejí (vlastní zpracování)**

Ze které země pocházíte?	
Země	Počet respondentů
Austrálie	10
Belgie	1
Bulharsko	2
Česká republika	2
Dánsko	2
Faerské ostrovy	1
Holandsko	5
Irsko	8
Itálie	3
Jižní Afrika	7
Kanada	14
Malajsie	1
Malta	1
Německo	6
Norsko	1
Nový Zéland	1
Portugalsko	3
Rumunsko	1
Rusko	1
Skotsko	1
Slovensko	1
Spojené státy americké	19
Španělsko	3
Švédsko	8
Velká Británie	12

Jedním z důležitých poznatků také je, ze kterých zemí poutníci pocházejí. Nejvíce respondentů pocházelo ze Spojených států amerických, Kanady, Velké Británie a Austrálie. Poutníci z ostatních zemí tvořili pouze jednociferná čísla. Z takto malého vzorku respondentů však není možné určit oblíbenost svatojakubské cesty v jednotlivých zemích. Stejně tak v dotazníku zde nejsou zastoupeny všechny země, ze kterých se poutníci na svatojakubskou cestu vydávají.

Otázka č. 4:

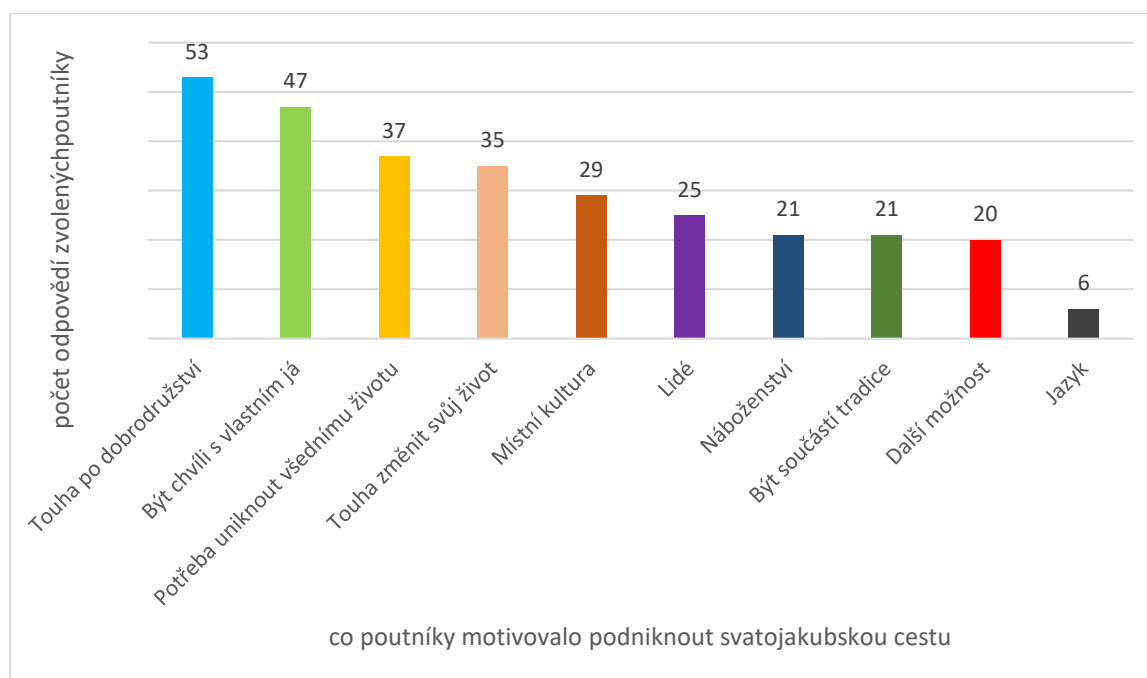

**Graf č. 2: Zdroje, ze kterých čerpali poutníci informace o svatojakubské cestě
(vlastní zpracování)**

• Internet	70 resp.	33% relativní podíl
• Přátelé	50 resp.	24% relativní podíl
• Literatura	45 resp.	21% relativní podíl
• Ostatní zdroje	15 resp.	7% relativní podíl
• Televize	12 resp.	6% relativní podíl
• Rodina	10 resp.	5% relativní podíl
• Noviny	7 resp.	3% relativní podíl
• Rádio	1 resp.	1% relativní podíl

Poutníci nejčastěji využívali internet jako zdroj informací. Poměrně překvapivým výsledkem pak byli na druhém místě přátelé a na třetím místě literatura. Méně využívaným zdrojem informací byly pro poutníky ostatní zdroje. Tedy televize a rodina. Naopak za nejméně používaný zdroj zvolili poutníci noviny a rádio. Jako ostatní zdroje uváděli poutníci například návštěvu přednášky, sledování talkshow či návštěvu poutnické komunity. Poutníci také využívali jako zdroj informace získané z doslechu od někoho cizího.

Otázka č. 5:

Graf č. 3: Motivace poutníků vydat se na svatojakubskou cestu (vlastní zpracování)

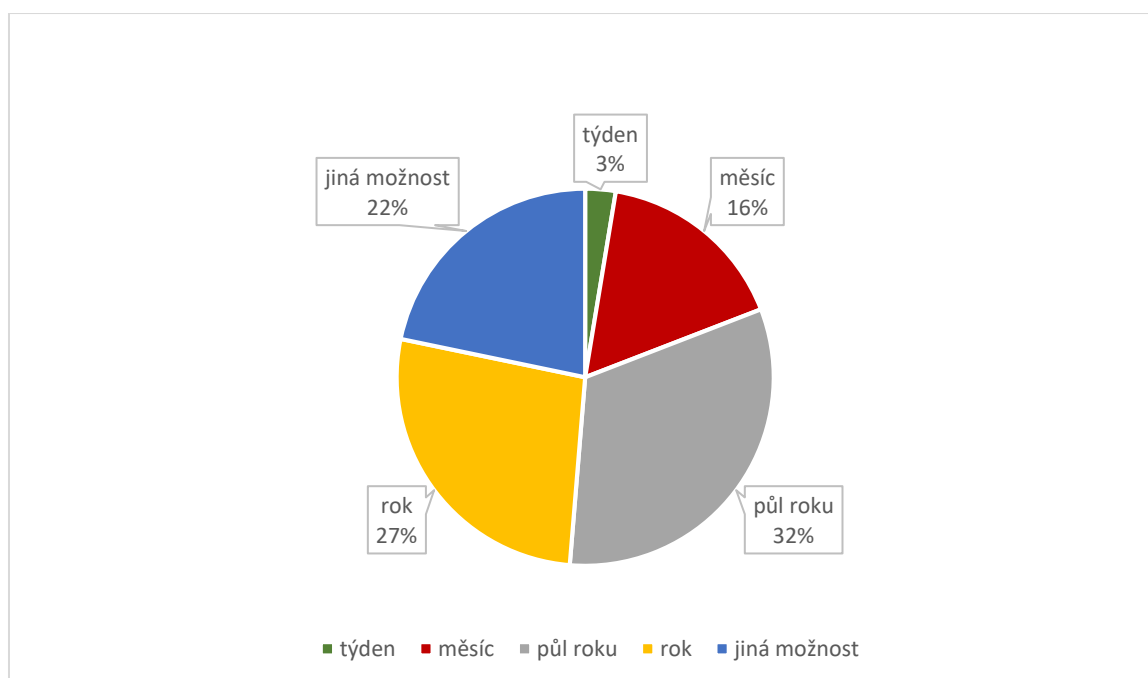
• Touha po dobrodružství	53 resp.	18% relativní podíl
• Být chvíli s vlastním já	47 resp.	16% relativní podíl
• Potřeba uniknout vlastnímu životu	37 resp.	13% relativní podíl
• Touha změnit svůj život	35 resp.	12% relativní podíl
• Místní kultura	29 resp.	10% relativní podíl
• Lidé	25 resp.	8% relativní podíl
• Náboženství	21 resp.	7% relativní podíl
• Být součástí tradice	21 resp.	7% relativní podíl
• Další možnost	20 resp.	7% relativní podíl
• Jazyk	6 resp.	2% relativní podíl

Největší motivací vydat se na svatojakubskou cestu byla pro poutníky touha zažít nějaké dobrodružství. Další motivací pro ně bylo strávit nějaký čas s vlastním já. Velký podíl respondentů také toužil uniknout každodennímu životu. Poutníci chtěli také popřemýšlet o svém životě a pokusit se jej změnit. Lidé a místní kultura nebyli pro poutníky tak zásadní jako předešlé body. Překvapivým zjištěním bylo, že aspekt náboženství uvedla necelá polovina dotázaných. Také pouze necelá polovina dotázaných

chtěla být součástí této tradice. Případně zvolili nějakou jinou možnost. Nejmenším motivačním faktorem pro poutníky byl cizí jazyk.

Mezi další možnosti řadili poutníci na příklad snahu vyrovnat se se ztrátou rodiny či osobní smutek. Toužili také strávit nějaký čas v přírodě či splnit si sen. Jedna z dotázaných také uvedla, že velkou výhodou je bezpečnost této pouti pro ženy. Další respondent pak zmínil, že jej vážně nemocná manželka před smrtí požádala, aby pro ni tuto pouť vykonal. Bylo to pro ni symbolické stejně jako pro hlavního protagonistu filmu Pouť. Tento film spolu sledovali krátce před tím, než zemřela.

Otázka č. 6:

Graf č. 4: Délka přípravy poutníků na svatojakubskou cestu? (vlastní zpracování)

Nejmenší počet dotázaných poutníků se na svatojakubskou pouť připravoval přibližně týden. Zhruba měsíc na přípravu potřebovala necelá čtvrtina dotázaných. Ostatní poutníci se na tuto cestu připravovali přibližně půl roku a déle. Někteří poutníci, kteří vybrali jinou možnost, nepotřebovali vůbec žádnou přípravu. V opačném případě potřebovali několik týdnů, několik měsíců nebo několik let.

Otázka č. 7:**Co pro Vás bylo důležité při přípravě na cestu?**

Z hlediska fyzické přípravy bylo pro poutníky důležité zdraví a dobrá fyzická kondice. Někteří dokonce před samotnou cestou trénovali. Jako nezbytné vybavení uváděli poutníci především kvalitní obuv, pohodlný batoh, mapu nebo kapesního průvodce. Dále pro ně bylo notné dobře se seznámit s vybavením, které budou používat. Také váha, kterou s sebou ponесou, hrála pro některé poutníky důležitou roli.

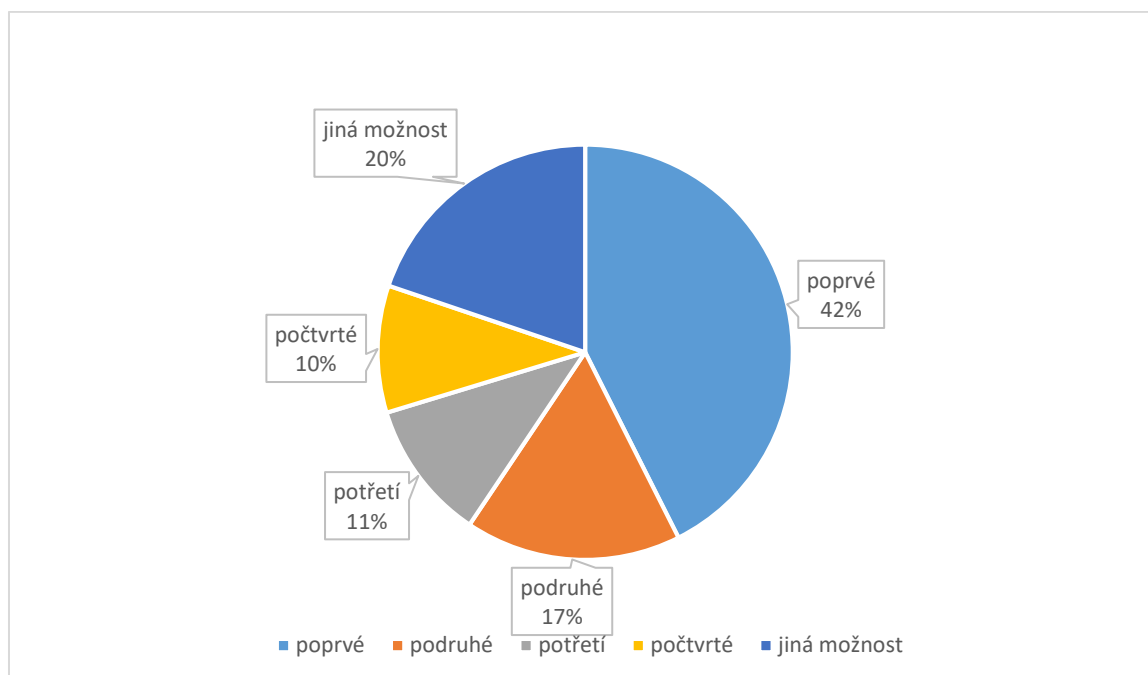
Pro mnohé poutníky bylo také nezbytné naplánovat si jednotlivé etapy cesty. Vyhledávali také různá doporučení na internetu. Další důležitou věcí bylo pro poutníky vědomí, že nepůjdou sami. Poutníci také museli počítat s tím, že nebudou přesně vědět, kde každý večer složí hlavu.

Otázka č. 8:**Je pro Vás svatojakubská cesta nákladnou záležitostí?**

Téměř tři čtvrtě respondentů uvedlo, že pro ně svatojakubská cesta není nákladnou záležitostí. Naopak jako nákladnou záležitost označila svatojakubskou cestu čtvrtina oslovených.

Jedním z důvodů rozložení svatojakubské cesty na několik úseků může být pro poutníky i finanční zátěž. Tato možnost se však týká spíše lidí z bližšího okolí, pro které je také snazší navázat na nedokončené úseky. Naopak pro někoho, kdo musí cestovat tisíce kilometrů, tato možnost nejspíše nepřipadá v úvahu.

Otázka č. 9:

Graf č. 5: Po kolikáté putují poutníci do Santiaga de Compostela (vlastní zpracování)

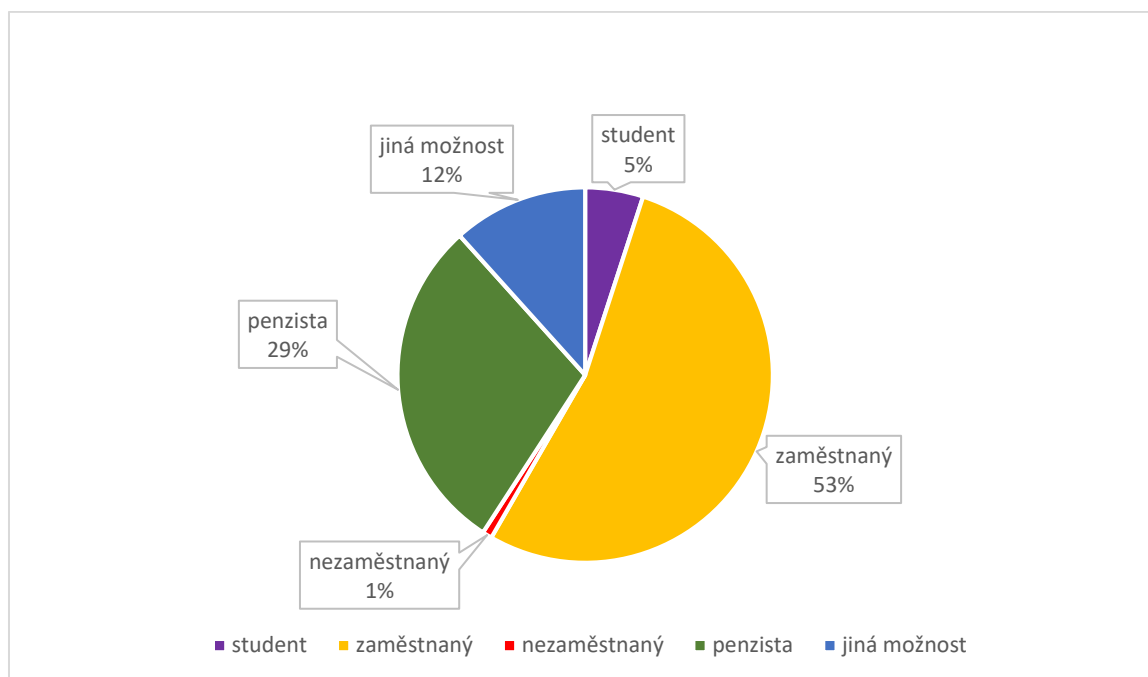
Téměř polovina oslovených respondentů putovala do Santiaga de Compostela poprvé. Ostatní poutníci uváděli, že k hrobu svatého Jakuba cestují již po několikáté. Jako jinou možnost uváděli respondenti na příklad: 5x, 7x, 9x, ale i rozmezí mezi 15 a 20 cestami. Někteří z poutníků cesty přestali počítat. Další z respondentů uvedl, že cestu podnikl již 14x, avšak vždy jen posledních 100km vedoucích k Santiagu de Compostela.

Otázka č. 10:

Podnikl/a jste nějaké jiné náboženské pouti? Pokud ano, které?

Více než tři čtvrtiny oslovených poutníků nepodnikly žádnou jinou poutnickou cestu. Pouze necelá čtvrtina poutníků uvedla, že se vydali i na další poutnické cesty. Mezi tyto cesty řadili poutníci cestu do Fátimy v Portugalsku, cestu do Lough Derg v Irsku, návštěvu kláštera Montserrat v Katalánsku, horu Croagh Patrick v Irsku, Mojžíšovu horu na Sinajském poloostrově, návštěvu Jeruzaléma, návštěvu města Assisi v Itálii či cestu svatého Cuthberta ve Velké Británii.

Otázka č. 11:

Graf č. 6: Status poutníků (vlastní zpracování)

Více než polovina respondentů byla v době výzkumu zaměstnaných. Penzistů byla v době výzkumu více než čtvrtina. Lidí dlouhodobě nemocných či pracujících na „volné noze“ byla méně než čtvrtina. Studentů pouze malé množství. Jen jeden člověk byl v době výzkumu nezaměstnaný.

Vzít si měsíční volno může pro některé poutníky představovat zásadní problém, pokud jsou zaměstnaní. Zde je nutné zdůraznit, že francouzská cesta, tedy úsek z Roncesvalles do Santiaga de Compostela, trvá pěšky přibližně měsíc. Bohužel ne každý si může dovolit tak dlouhé volno.

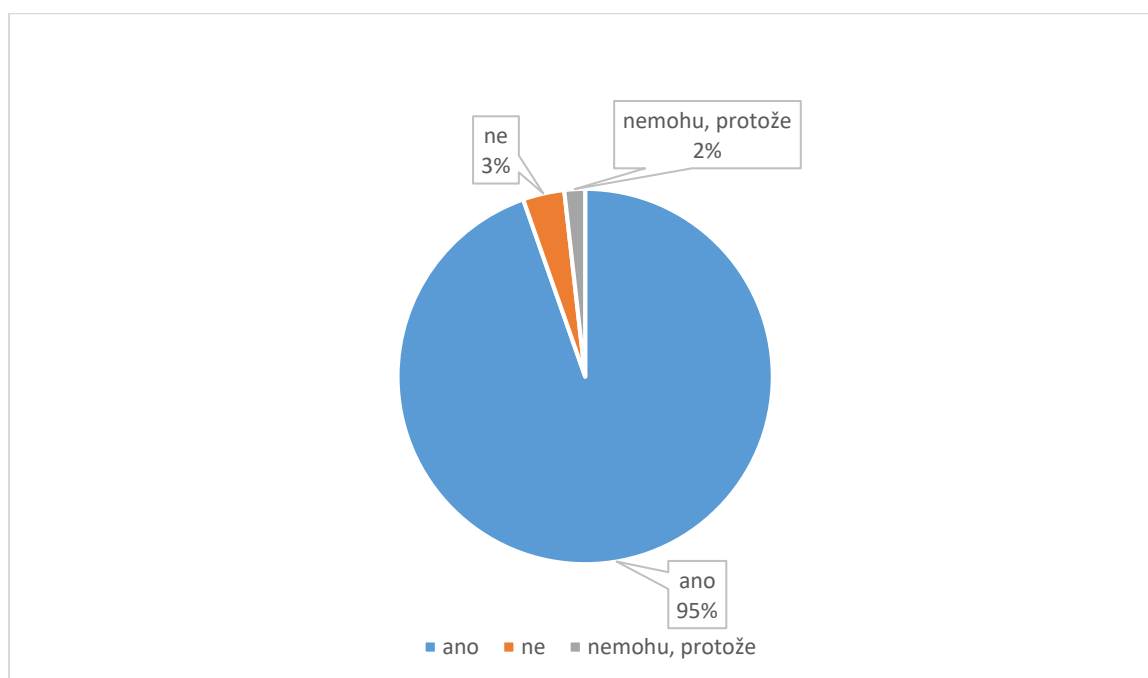
Otázka č. 12:**Tabulka č. 2: Kde svou pouť poutníci započali? (vlastní zpracování)**

Kde jste svou cestu započal/a?	
<i>Místo</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Águeda	1x
Barcelos	1x
Bilbao	1x
Burgos	1x
Fonfria	1x
Ferrol	3x
Irun	4x
León	2x
Le Puy-en-Velay	1x
Lisabon	3x
Marinhas	1x
Mérida	1x
Oviedo	2x
Pamplona	3x
Porriño	2x
Porto	31x
Póvoa de Varzim	2x
Redondela	1x
Saint-Jean-Pied-de-Port	45x
Sarria	5x
Sevilla	1x
Stansted	1x
Toronto	1x
Tui	1x
Valença	1x

Největší počet poutníků započal svoji pouť ve městě Saint-Jean-Pied-de-Port. Druhým městem s největším počtem začínajících poutníků bylo Porto. Ostatní města byla zastoupena v řádu jednotek respondentů.

Otázka č. 13:

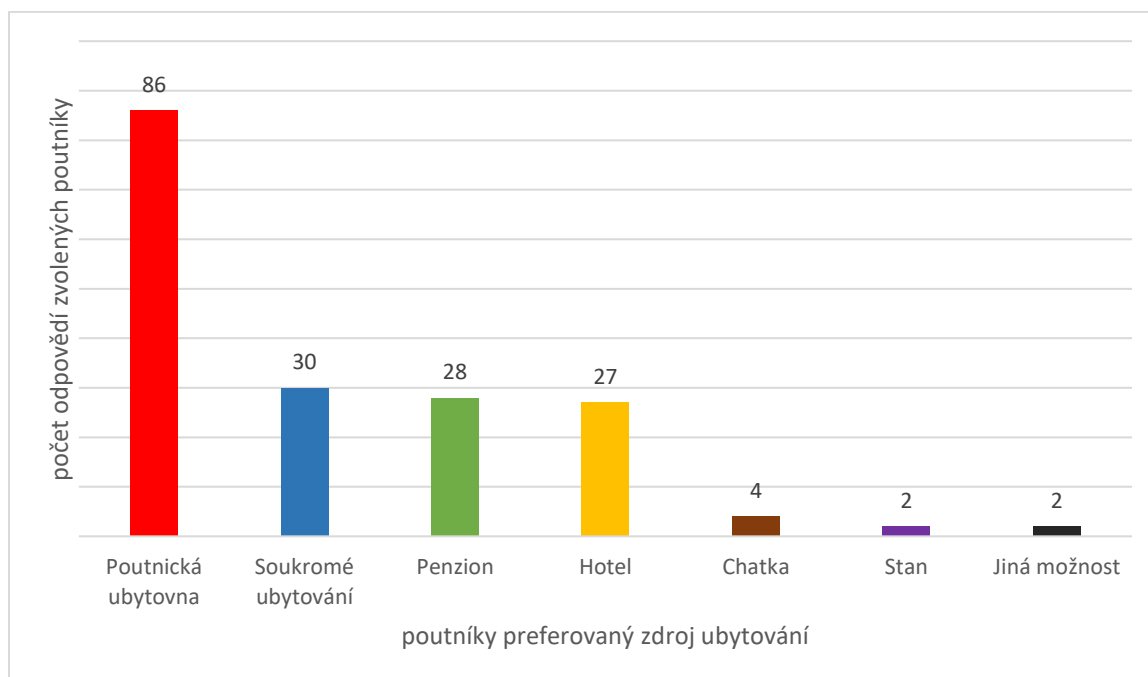
Graf č. 7: Plánují poutníci dokončit cestu? (vlastní zpracování)

Převážná většina dotázaných měla v plánu dokončit celou svatojakubskou cestu. Jen malé množství dotázaných nemělo zájem cestu dokončit. Nejméně lidí uvedlo, že cestu nemohou dokončit. Důvodem bylo zranění, finanční zátěž nebo časový pres.

Zranění, únava, nedostatečné finanční zázemí či časový pres bývají nejčastější důvody, proč poutníci nedokončí svatojakubskou pouť. Někteří z poutníků tak volí alternativy, jako například přeskočení některých částí pouti či rozdělení pouti na více úseků. Ty pak dokončují s odstupem někdy i několika let.

Aby mohl poutník obdržet v Santiagu de Compostela certifikát, je zapotřebí, aby urazil posledních 100 km do Santiaga pěšky, na kole nebo na zvířeti. Dále se musí prokázat razítky z poutnických ubytoven. Z tohoto důvodu někteří poutníci absolvují pravidelně pouze zmíněný úsek.

Otázka č. 14:

Graf č. 8: Jaký druh ubytování poutníci preferují? (vlastní zpracování)

Poutnická ubytovna	86 resp.	48% relativní podíl
Soukromé ubytování	30 resp.	17% relativní podíl
Penzion	28 resp.	16% relativní podíl
Hotel	27 resp.	15% relativní podíl
Chatka	4 resp.	2% relativní podíl
Stan	2 resp.	1% relativní podíl
Jiná možnost	2 resp.	1% relativní podíl

Nejoblíbenějším druhem ubytování mezi dotázanými poutníky byly poutnické ubytovny. Možnost soukromého ubytování, penzionu nebo hotelu volilo podstatně menší množství dotázaných. Nejméně atraktivním druhem ubytování byla pro dotázané poutníky chatka, stan či jiná možnost.

Poutnické ubytovny jsou mezi poutníky oblíbené z několika důvodů. Jedním z nich může být cena. Ta se sice v každé ubytovně liší a může být ale nižší, nežli cena za ubytování v hotelu. Dalším důvodem je jistá garance bezpečí. Poutnické ubytovny mají svá pravidla, podle kterých se každý poutník musí řídit. Navíc každý, kdo má zájem se v ubytovně ubytovat, se musí prokázat poutnickým průkazem. V neposlední řadě pak ubytovny nabízejí možnost poznat další poutníky, sdílet s nimi zážitky a zkušenosti z pouti.

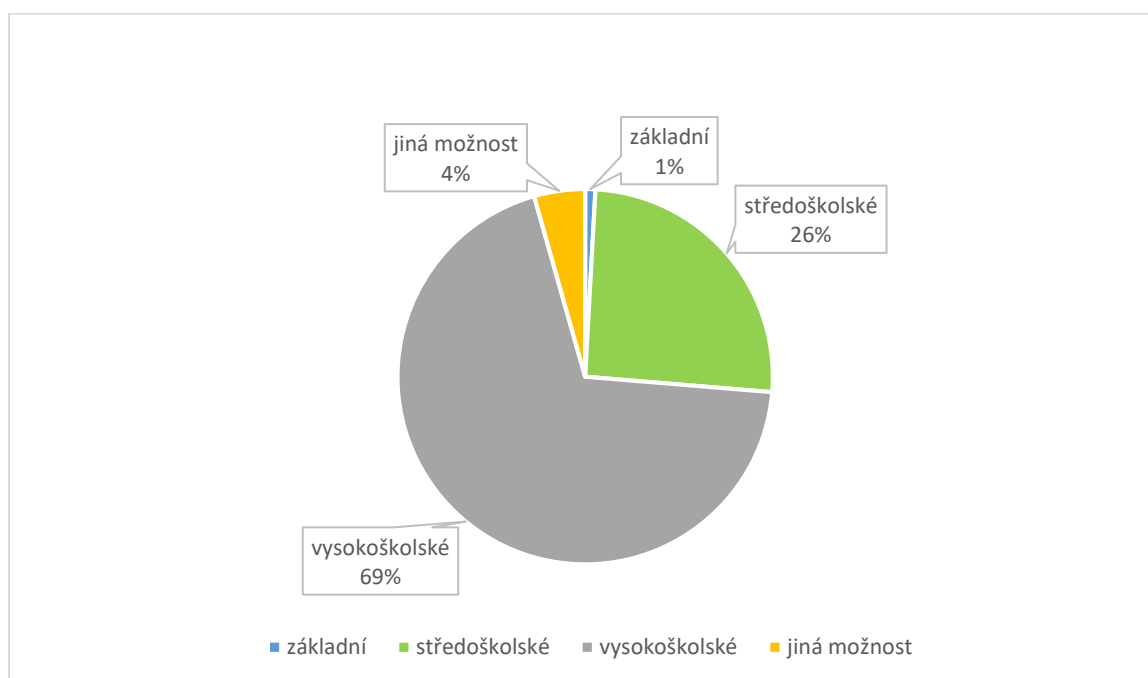
Otázka č. 15:

Jakým způsobem putujete?

Naprostá většina oslovených poutníků preferuje putování pěšky. Pouze jeden z dotázaných zvolil možnost jet na kole. Jiným způsobem neputoval nikdo z dotázaných poutníků.

Oslovení poutníci preferovali tradiční způsob putování, díky kterému se mohli lépe vcítit do dávné tradice náboženských poutí. Tento způsob cesty jim dovoľoval vnímat krajinu kolem sebe, pochopit ducha putování, nasát místní atmosféru a kulturu. Někteří z nich si také zakoupili poutnickou hůl k umocnění zážitku. Jiní naopak ze strachu, že by si daný předmět nemohli vzít do letadla, volili hůl vlastnoruční výroby. Ta byla vytvořena z materiálu nalezeného cestou.

Otázka č. 16:

Graf č. 9: Jaké mají poutníci vzdělání? (vlastní zpracování)

Téměř tři čtvrtiny oslovených respondentů uvedly, že mají vysokoškolské vzdělání. Někteří z nich uváděli v jiné možnosti postgraduální studium. Přibližně čtvrtina dotázaných poutníků měla středoškolské vzdělání. Pouze jeden z dotázaných uvedl základní vzdělání. Tyto výsledky jsou poměrně překvapivé. Předpokladem před zahájením šetření bylo, že poměr středoškoláků a vysokoškoláků bude více vyrovnaný.

Otázka č. 17:

Překvapila Vás něčím pout'?

Mezi pozitivní aspekty pouti uváděli poutníci možnost navázat nová přátelství. Pro některé poutníky znamenala tato cesta změnu života. Pro jiné bylo důležité mít možnost odložit každodenní starosti za hlavu a poznávat lidi z cizích zemí. Poutníci dále zmiňovali vstřícnost a laskavost ostatních poutníků, ale i místních. Dalším poutníkům tato cesta „otevřela oči“. Pro mnohé pak tato cesta znamenala hluboký duchovní zážitek. Poutníci také zmiňovali, že je cesta každý den něčím novým překvapovala.

Mezi negativní aspekty pouti řadili poutníci na příklad nedostatek poutnických ubytoven na portugalské části cesty. Další poutníky cesta ničím zvláštním nezaujala.

4.4 Pozorování, další poznatky

Mezi poutníky bylo zvykem zdravit se poutnickým pozdravem „Buen Camino“. Znamenalo to šťastnou cestu. Takto se poutníci zdravili, když se mýjeli s ostatními. Tento zvyk se týkal poutníků na francouzské i portugalské cestě.

Poutníci převážně dodržovali pravidla, která se ke statusu poutníka váží. Jedná se především o ohleduplnost vůči ostatním. Příkladem je dodržování pravidel večerky či ohleduplný způsob vstávání. Poutníci totiž většinou opouštějí poutnické ubytovny a vyrážejí na cestu v brzkých ranních hodinách. Bohužel ne všichni lidé respektují ducha svatojakubské pouti. Příkladem jsou hanlivé nápisy psané na cedulích dopravního značení či poškozování některých poutnických značek.

5 Shrnutí výsledků

Mezi oslovenými respondenty ze dvou třetin převládaly ženy. Věková hranice dotázaných účastníků přesahovala ze dvou třetin věk 46 let. Díky těmto poznatkům byla vyvrácena hypotéza H1, protože oslovených lidí mladších 46 let bylo podstatně méně, než se předpokládalo. Věřím však, že mladí lidé se na svatojakubské pouti podílejí mnohem větší měrou, než předložená data uvádějí.

Velké množství dotázaných respondentů pocházelo ze zemí mimo evropský kontinent, čímž byla potvrzena hypotéza H2, která předpokládala účast poutníků z celého světa. Během portugalské cesty jsme také potkali Čechy. Mnohem víc nás však lákalo komunikovat s cizinci.

Pro poutníky byl nejužitečnějším zdrojem informací o svatojakubské cestě internet, který využívalo nejvíce dotázaných. Dalšími důležitými zdroji informací byli přátelé a také literatura. Internet poskytuje moderním poutníkům nespočet výhod. Poutníci mohou navštěvovat různé internetové stránky s poutnickou tematikou, mohou také vyhledat různá doporučení a tipy pro pouť. Dále si mohou prohlížet fotky či videa s touto tematikou, případně se pokusit kontaktovat někoho, kdo již tuto pouť absolvoval.

Mezi poutníky převládala touha zažít nějaké dobrodružství. S tím souvisela také potřeba být nějaký čas s vlastním já a uniknout každodenním povinnostem či nějakým způsobem ovlivnit svůj život. Hypotéza H3 tak byla vyvrácena, neboť bylo předpokládáno, že pro poutníky bude hlavním cílem hluboký duchovní zážitek. Také pro nás bylo největším lákadlem dobrodružství.

Délka přípravy na tuto cestu byla z více jak jedné čtvrtiny uváděna jako půlroční příprava. Poměrně silné procentuální zastoupení měla také roční příprava a dále jiná možnost, kterou volila necelá čtvrtina dotázaných. Během přípravy na cestu hrála pro poutníky důležitou roli fyzická zdatnost spolu s dobrým zdravotním stavem. Poutníci kladli důraz na kvalitní obuv, padnoucí krosnu, ale i váhu zavazadla, které s sebou ponosou. Při přípravě bylo pro poutníky také důležité mít s sebou kapesního průvodce a dopředu plánovat jednotlivé etapy pouti.

Pro téměř tři čtvrtiny dotázaných poutníků nebyla z finančního hlediska svatojakubská pouť příliš náročná. Toto souvisí s několika faktory. Poutníci si mohou zvolit délku putování. Mají také možnost různých druhů ubytování. Svatojakubskou pouť si také mohou rozplánovat do několika let. Případně pocházejí z ekonomicky stabilních zemí.

Necelá polovina dotázaných poutníků šla svatojakubskou cestu poprvé. Navíc více jak tři čtvrtiny dotázaných zatím nepodnikly žádnou jinou pouť podobného charakteru. Hypotéza H4 tak byla vyvrácena, neboť předpokládala, že přibližně polovina dotázaných poutníků již podnikla i jinou náboženskou pouť.

Více jak polovina dotázaných respondentů byla v době výzkumu zaměstnaná. Přibližnou čtvrtinu dotázaných pak tvořili penzisté.

Nejvíce dotázaných poutníků započalo svou pouť ve francouzském městě Saint-Jean-Pied-de-Port. Druhým nejoblíbenějším městem pro započetí pouti bylo portugalské město Porto. Naprostá většina dotázaných poutníků si kladla za cíl dokončit započatou svatojakubskou pouť.

Nejoblíbenějším druhem ubytování mezi poutníky bylo tzv. albergue, což je označení pro poutnickou ubytovnu. Tímto byla potvrzena hypotéza H5, která předpokládala největší oblíbenost poutnických ubytoven. Také jsme preferovali poutnické ubytovny. Především proto, že byly často umístěny v zajímavých prostorech a byly vedeny místním obyvatelstvem.

Převážná většina oslovených poutníků putovala tradičním způsobem, tedy pěšky. Tímto byla potvrzena hypotéza H6 předpokládající, že většina poutníků zvolí tento způsob putování. Přibližně dvě třetiny všech oslovených poutníků měly také vysokoškolské vzdělání. My jsme se rozhodli pro putování pěšky z důvodu značné náročnosti na vybavení. Kola bychom museli přepravit až do Porta. Také bychom měli strach, aby nám někdo vybavení nevezal.

6 Závěry a doporučení

Bakalářská práce jen analyzuje poznatky o poutnicích získané dotazníkovým šetřením a strukturovanými rozhovory. Díky těmto poznatkům je možné lépe porozumět tomu, jací poutníci se mohou na svatojakubskou cestu vydat.

Pomocí výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že svatojakubská cesta je vhodnou poutní cestou pro lidi všech věkových kategorií. Z výsledků dále vyplývá, že lidé se na svatojakubskou cestu vydávají z různých zemí po celém světě. Nejvíce používaným zdrojem informací, byl mezi poutníky internet. Dotázaní poutníci toužili především zažít dobrodružství a strávit nějaký čas s vlastním já. Nejvíce poutníků se na cestu připravovalo v časovém rozmezí mezi půl rokem a rokem. Pro poutníky bylo důležité mít s sebou kvalitní vybavení a také být v dobré fyzické kondici. Většina poutníků nepovažovala svatojakubskou cestu za příliš nákladnou. Značná část poutníků putovala do Santiaga de Compostela poprvé. Oslovení poutníci ve většině případů nepodnikli žádnou jinou religiózní pouť. Polovina poutníků byla v době pouti zaměstnaná. Porto a Saint-Jean-Pied-de-Port patřily mezi poutníky k nejoblíbenějším startovním městům. Převážná většina poutníků toužila pouť dokončit. Ze způsobů ubytování volili poutníci především poutnické ubytovny. Většina poutníků chtěla zažít pocit tradičního putování. Proto putovali pěšky. Velká část oslovených poutníků měla vysokoškolské vzdělání. Poutníci byli mile překvapeni přístupem ostatních poutníků, ale i místních.

Ze získaných výsledků vyplývá, že svatojakubská cesta je vhodná pro lidi všech věkových kategorií, i když nezletilí nebyli ve vybraném vzorku zastoupeni.

Získané výsledky by mohly posloužit jako data pro ty, co se rozhodují otevřít poutnickou ubytovnu. Velký počet poutnických ubytoven je totiž vybaven patrovými postelemi. Ty sice navyšují počet ubytovaných poutníků, ale mohou působit problémy, zvláště pro starší poutníky.

Návrhem pro téma další bakalářské práce by mohl být vliv korona viru COVID-19 na existenci poutnických ubytoven.

Svatojakubská cesta znamenala neopakovatelný zážitek, který se vrací v příjemných vzpomínkách. Cesta byla i příležitostí poznat krásy španělské kultury a ochutnat tamní kuchyni. Dále poznat ducha místních lidí a zažít, jaké to je vydat se vstříc něčemu novému a neznámému.

7 Zdroje

- BIDŽAN-GEKIĆ, Aida a kolektiv. *Development of Religious Tourism in West Herzegovina Tourist-Geographic Region* [online]. Publikováno v: The Russian Federation European Researcher. Series A, 2019, 10(2). [cit. 18. 02. 2020]. Dostupné z: http://www.erjournal.ru/journals_n/1561034211.pdf
- COOGAN, Michael David. *Historie náboženství: obrazový průvodce*. Vyd. 1. Přeložil Dušan ZBAVITEL, přeložil Gita ZBAVITELOVÁ. V Praze: Knižní klub: Balios, 1999, 288 s. ISBN 80-242-0011-2.
- DIBELKOVÁ, Irena. *Poutní místa v Čechách*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2004. 205 s.
- DOUGLAS SCOTTI, Alberto. *Průvodce poutníka na cestě do Santiaga de Compostela. První české vydání*. Přeložil Jan BŘEZOVSKÝ, přeložil Tereza NUCKOLLSOVÁ. Praha: Slovart, 2015, 235 s. ISBN 978-80-7391-988-7.
- FIALOVÁ, Kamila a ZDENĚK R. NEŠPOR. *Nevěřící, apatheisté nebo skrytí věřící?* Charakteristika osob, které se v rámci sčítání lidu nepřihlásily k žádné denominaci. *Religio* [online]. 2018, 26(2), 205-230 [cit. 2020-03-16]. ISSN 12103640. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&an=138307681&scope=site>
- FREKE, Timothy a Dennis RENAULT. *Spiritualita severoamerických indiánů*. Vyd. 1. Praha: Aurora, 2000, 141 s. ISBN 80-85974-89-4.
- HACKLOVÁ, Renata a Vladimír KEBZA. *Religiozita, spiritualita a zdraví*. *Československá Psychologie* [online]. 2014, 58(2), 120-140 [cit. 24. 02. 2020]. ISSN 0009062X. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxyw10.svkhk.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=b9cbec31-dbb1-4880-b645-23ed83485da8%40pdc-v-sessmgr02>
- HALL, John, V. John BASARIN, Leonie LOCKSTONE-BINNEY, Adnan YUSUF, Caroline WINTER a Michael VALOS. *Spiritual values and motives of secular pilgrims*. *International Journal of Consumer Studies* [online]. 2018, 42(6), 715-723 [cit. 25. 02. 2020]. DOI: 10.1111/ijcs.12436. ISSN 14706423. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com.ezproxyw10.svkhk.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=8bd6bae2-e239-467f-95a8-c3bde58eb72a%40sessionmgr4008>

- HARNER, Michael J. *Cesta šamana: [jak probudit svůj vnitřní potenciál]*. Praha: DharmaGaia, 2010. 204 s. Religio, sv. 5.
- HOLUBOVÁ, Markéta. *Žarošice poutní tradice ve světle úředního soupisu poutí a procesí olomoucké diecéze z roku 1771*. Historica Olomucensia [online]. 2019, (57), 61-74 [cit. 25. 02. 2020]. ISSN 18039561. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxyw10.svkhk.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=1819bef6-419e-4be1-8165-32efe6ad6747%40pdc-v-sessmgr03>
- HRON, Jan. *Náboženský turismus, nebo turismus jako náboženství? Několik poznámek ke studiu vztahů mezi náboženstvím a turismem* [online]. Religio [1210-3640]. Rok: 2017, ročník: 25, iss: 2, strany: 127-153. [cit. 19. 02. 2020]. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxyw10.svkhk.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=b86cf531-e84a-4265-97f2-6494986be02e%40pdc-v-sessmgr06>
- LANGLEY, Myrtle. *Náboženství*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, c2000, 60 s. Vidět - poznat - vědět. ISBN 80-86144-58-5.
- MARCINIÁK, Rafal, Kateřina SHEARDOVÁ, Tatiana SEDLÁKOVÁ, Martin VYHNÁLEK a Jakub HORT. *Religiozita, spiritualita a stáří: teorie a výzkumy*. Ceskoslovenska Psychologie [online]. 2019, 63(6), 644-663 [cit. 24. 02. 2020]. ISSN 0009062X.
- MIHOLA, Jiří, ed. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010. 234 s.
- RABAN, Miloš. *Religionistika 1*. Studijní texty pro distanční studium Liberec. 2002. 1.vyd. Liberec: Technická Univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-619-9
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 326 s.
- ŠKVÁROVÁ, Veronika a Jitka ŠKVÁROVÁ. *Turistický průvodce po poutní cestě do Santiaga de Compostela*. V Tribunu EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2008, 83 s. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-555-3.
- SCHNELL, Tatjana a Sarah PALI. *Pilgrimage today: the meaning-making potential of ritual*. Mental Health, Religion [online]. 2013, 16(9), 887-902 [cit. 2020-02-25]. DOI: 10.1080/13674676.2013.766449. ISSN 13674676. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com.ezproxyw10.svkhk.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=e0329010-c440-4272-9983-5db092b2f4bc%40sdc-v-sessmgr02>

- VÁLKOVÁ, Miluše. *Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: Karpana, 2009. 233 s.
- ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012, 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.

8 Přílohy

8.1 Polo-strukturované rozhovory s poutníky a majitelem poutnické ubytovny

Rozhovor R1:

Odkud pocházíte?

„Pocházím z Německa.“

Kde jste získala informace o svatojakubské cestě?

„Navštívila jsem přednášku o svatojakubské cestě a tato pouť mě hodně zaujala.“

Co Vás motivovalo podniknout svatojakubskou cestu?

„Líbilo se mi, jak byla pouť prezentována a chtěla jsem zkusit, jestli to také zvládnu.“

Jak dlouho jste plánovala cestu?

„Cestu jsem plánovala zhruba půl roku. Intenzivnější příprava začala přibližně měsíc před odjezdem.“

Co bylo pro Vaši přípravu důležité?

„Kvalitní obuv a dobře sedící krosna. Záleželo mi také na tom, kolik toho s sebou ponesu.“

Je pro Vás cesta nákladná?

„Poměrně ano, i když finální částka za měsíční putování nevychází tak hrozně.“

Rozhovor R2:

Jdete svatojakubskou cestu poprvé?

„Ano. Toto je moje první cesta.“

Podnikl jste nějaké jiné náboženské pouti?

„Zatím ne. V budoucnu bych si však rád Camino zopakoval. Nejspíše bych se vydal jinou cestou, abych je mohl porovnat.“

Kde jste započal svoji pouť?

„Nejdříve jsem chtěl začít v Saint-Jean-Pied-de-Port, ale na konec jsem musel, z časové vytíženosti, zvolit Porto.“

Plánujete ujít celou svatojakubskou cestu?

„Rád bych. Pro zatím se mi jde celkem dobře, i když se mi na noze začíná dělat puchýř. Možná si budu muset někde den, nebo dva odpočinout, což by znamenalo muset část cesty vynechat, abych dorazil do Santiaga podle plánu.“

Jaký druh ubytování preferujete?

„Mám rád albergue. Jsou cenově dostupná a nikdy nevíte, koho v nich potkáte. Dvě noci jsem však musel strávit v hotelu kvůli nedostatku ubytoven a počtu míst v nich.“

Jaký způsob putování preferujete?

Zvolil jsem tradiční způsob, tedy pěšky. I když musím přiznat, že kolo by mě také lákalo. Jenže dostat ho sem přes oceán by byl problém. Možná bych si někdy v budoucnu zkusil pronajmout nějaké místní. Ale nevím, jestli taková možnost existuje. Navíc ke kolu potřebujete nejen brašny, zavěšené přes zadní sedadlo, ale také soupravu na opravení prasklé duše, co jsem slyšel od ostatních.“

Překvapila Vás něčím poutí?

„Každý den mě něčím překvapí. Líbí se mi, jak se poutníci vzájemně zdraví a jak se navzájem respektují. Také potkáte spoustu zajímavých lidí z různých koutů světa a všichni mají společný cíl.“

Rozhovor R3:

Proč jste se rozhodl založit si poutnickou ubytovnu?

„Vždy mě bavila práce s lidmi. Toužil jsem dělat něco, co pomůže ostatním. Díky této práci mám příležitost poznávat stále nové lidi a navazovat nová přátelství.“

Je to náročná práce?

„Někdy ano. Během sezóny musíte být k dispozici každý den, protože každý den přicházejí stále noví lidé. Když poutníci ráno odejdou, je zapotřebí uklidit, vyprat povlečení, doplnit hygienické potřeby a podobně. A po obědě na Vás již čekají další poutníci, kteří se chtějí ten den ubytovat.“

Pomáhá Vám někdo s poutnickou ubytovnou?

Ano. Manželka. Příležitostně i náš syn. Je to vždy lepší, než být na všechno sám.“

Chovají se všichni poutníci ohleduplně?

„Většinou ano, i když se mezi nimi samozřejmě najdou výjimky.“

Vracejí se k Vám někteří poutníci i při dalších poutích?

„Někteří ano. Občas se musejí připomenout. Člověk přeci jen potká spoustu lidí za celý rok. Ale je hezké, pokud se vrátí. Dává to člověku pocit, že svou práci dělá dobře.“

8.2 Případová studie – poznatky získané vlastním pozorováním

S přítelkyní jsme podnikli svatojakubskou cestu dvakrát. První v dubnu roku 2017, kdy jsme šli „francouzskou cestu“. Na druhou pouť jsme se vydali v srpnu roku 2019 a jednalo se o „portugalskou cestu“.

Francouzská cesta

Francouzská cesta pro většinu poutníků začíná ve francouzském městě Saint-Jean-Pied-de-Port. Z tohoto místa jsme také my oficiálně začínali. Ve městě je poutnické turistické centrum. Zde je možné zakoupit poutnické doklady či získat seznam poutnických ubytoven nacházejících se v jednotlivých městech, kterými poutníci procházejí. Dále zde mohou poutníci získat další užitečné informace. V této etapě také poutníci přecházejí z Francie do Španělska. Zvolit si mohou buď horskou etapu, nebo silniční. Horská etapa byla v dubnu uzavřena kvůli počasí. Museli jsme se tedy vydat cestou údolím, která vedla převážně po silnici. Obě cesty dovedou poutníka do velice atraktivního albergue v Roncesvalles, které nám tak trochu připomínalo Bradavický hrad čar a kouzel. Při odchodu z Roncesvalles může poutník spatřit poměrně známou ceduli. Na té je vyznačeno, že do Santiaga de Compostela zbývá urazit 790 km.

Ke slavnému plechovému sousoší, které je pro svatojakubskou cestu jedním z typických poznávacích znaků, jsme vystoupali čtvrtý den pouti. Bohužel nás trochu zklamalo, že hned vedle něj vede silnice.

Bodegas Irache je vinařství ve městě Ayegui. Zde si poutníci mohou z fontány zdarma načepovat víno dle vlastního uvážení. V této etapě pouti se krajinný ráz stal mírnějším a přechody kopců vystřídal dlouhé lány polí a prašné cesty.

Pokud poutník během své cesty zjistí, že s sebou nese přílišnou zátěž nebo některé věci potřebovat nebude, jednou z možností je poslat nepotřebné věci poštou domů nebo do úložny v Santiagu. Atraktivní poutnická ubytování, nabízející poutníkům nevšední zážitek, se nachází v prostorách farnosti San Juan Bautista v Grañónu. Poutníci zde mohou přenocovat v místním kostele. Některá města nabízejí poutníkům možnost úschovy zavazadel, pokud se na příklad rozhodnou lépe prozkoumat město, případně navštívit nějakou památku a nechtějí s sebou tahat těžký batoh.

Poutníci mohou během své cesty využít pítek, pokud mají žízeň. Ta jsou většinou označena cedulí a je na nich napsáno, jestli voda z nich je pitná nebo ne. Svatojakubská

cesta nevede pouze rozlehlou krajinou a historickými centry měst, ale některé úseky kopírují často vysoce frekventované silnice.

Pokud si poutník chce ulevit od zátěže zavazadla, přesto však putovat stále po svých, může využít přepravní společnost. Ta mu za poplatek dopraví batoh do další zvolené poutnické ubytovny. S tou se však musí nejprve domluvit telefonicky a také tam v určený den dorazit. Krajinný ráz se výrazně změnil poblíž města Astorga, po kterém následovalo stoupání k horskému městu Foncebadón. Ve městě se nachází hezká, středověká restaurace.

Další poutnickou zastávkou je Cruz de Ferro, zobrazený na obrázku číslo 8. Na tomto místě mohou poutníci symbolicky odložit nějaké břímě, které v sobě nosí. Podmínkou je přinést si z domu kamínek, který posléze hodí pod tento železný kříž. Bohužel i v těsné blízkosti tohoto místa vede silnice.

Výrazný počet poutníků přibyl okolo města Sarria, odkud zbývá do Santiaga přibližně 110 km chůze. Zde jsme se setkali se zájezdovými autobusy, z nichž některé přivážely školáky a jiné zase důchodce. Ti všichni s námi posléze putovali.

Krajina v tomto úseku cesty připomínala druidské háje plné zelených stromů obrostlých popínavými rostlinami. Město Portomarín pak uvítá své návštěvníky velice netradičním kruhovým objezdem, ze kterého stoupají schody, v podobě kamenného mostu, vzhůru do města. Poslední úsek, před vstupem do Santiaga, je lemován eukalyptovými háji a poutníci si mohou odnést a usušit listy na památku, pokud chtějí.

Obrázek č. 8: Cruz de Ferro (foto: Josef Soukup)

Portugalská cesta

Porto nabízí svým návštěvníkům velice atraktivní historickou část města, rozléhající se po obou stranách řeky Douro. Ve městě se nachází také poutnické turistické centrum a poutníci si mohou v místní katedrále zakoupit poutnické průkazy.

Z Porta vede do Santiaga de Compostela několik tras. Oproti francouzské cestě nabízí portugalská cesta možnost putovat podél pobřeží. Tu jsme také zvolili. Pobřežní část sice nevede úplně celá po pobřeží, ale některé úseky nabízejí poutníkům možnost kráčet přímo po pláži nebo speciálně upravených dřevěných plošinách.

Jedním z problémů, na které jsme na portugalské části této pouti narazili, byl menší počet poutnických ubytoven. Tento počet se zvýšil až v následující španělské části. Pro portugalskou část svatojakubské cesty je také typické specifické zdobení domů dlaždicemi různých barev zvanými azulejos. Tyto dlaždice jsou zobrazeny na obrázku číslo 9.

Obrázek č. 9: Ukázka azulejos (foto: Josef Soukup)

Zadání bakalářské práce

Autor: Josef Soukup
Studium: I1700195
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Management cestovního ruchu
Název bakalářské práce: **Religiózní cestovní ruch. Cesta svatého Jakuba**
Název bakalářské práce AJ: Religious tourism. The Pilgrim's Route (Way of St. James)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Vypracovat v souladu se šablonou na MES, pokyny pro zpracování v MES, skripty Trousil - Jašíková (Úvod do tvorby odborných prací) a pokyny pro zpracování KRRCR v kurzu KRRCR - Integrovaná podpora studentů v LMS Blackboard

Tato bakalářská práce je zaměřena na cestu svatého Jakuba. Cílem práce je získat poznatky o poutnicích a jejich motivacích k vykonání této pouti. Psaní práce bude vycházet z vlastních poznatků, získaných na cestě, ale i výsledků dotazníkového šetření a rozhovorů s poutníky. Teoretická část práce je zaměřena na religiózní cestovní ruch a symboliku poutních cest.

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika zpracování
3. Teoretická část
  1. Religiózní turismus
  2. Význam symbolů poutních cest
4. Praktická část
  1. Cesty vedoucí do Santiaga de Compostela
  2. Dotazníkové šetření
  3. Rozhovory s poutníky
5. Shrnutí výsledků
6. Závěry a doporučení
7. Seznam doporučené literatury
8. Přílohy

databáze Scencedirect, články s tematikou religiózní turismus

ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. (2012): Výkladový slovník cestovního ruchu. Linde Praha, 2., kompletně přepracované a rozšířené vydání, 768 stran, ISBN 978-80-7201-880-2.

DOUGLAS SCOTTI, Alberto. Průvodce poutníka na cestě do Santiaga de Compostela. První české vydání. Přeložil Jan BŘEZOVSKÝ, přeložil Tereza NUCKOLLSOVÁ. Praha: Slovart, 2015, 235 s. ISBN 978-80-7391-988-7.

RABE, Cordula. Španělská Svatojakubská cesta: z Pyrenejí do Santiaga de Compostela a dále až do Finisterre a Muxie : všechny etapy s variantami a výškovými profily. 2. aktualizované vydání. Praha: Freytag {& Berndt, 2017. 253 stran. Turistický průvodce Rother.

Garantující pracoviště: Katedra rekreologie a cestovního ruchu,
Fakulta informatiky a managementu

Vedoucí práce: prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Oponent: RNDr. Mgr. Tomáš Burda, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 16.3.2015